

KROK

3

Ročník 7/2010

Kulturní
Revue
Olomouckého
Kraje

OBSAH ČÍSLA

ÚVODNÍK

Brána odpuštění – *Štěpán Kohout* 1

ROZHOVOR

Kosmasovo převtělení z kronikáře do knihkupeckého podnikatele
– *Helena Veličková s Karlem Zámečnickem* 2
„Láska je všechno, co skutečně potřebujeme!“ , říká hematolog
Edgar Faber – *Jaroslava Zaccpalová s Edgarem Faberem* 7

DIVADLO

Divadlo v autentických historických kulisách Olomouce
– *Jan Sulovský* 10

ARCHITEKTURA

Od louče k umění světla – *Jiří Černý* 17

KARIÉRA

Černý Petr radí, jak udělat kariéru 23

ČETBA

Četba českých literátů – *Jiří Urbanec* 26
Úvahy o ženách v literatuře aneb Ženská četba po česku
– *Milada Písková* 31

KNIHOVNY

Druhá strana koňa – *Štefan Kolivoško* 35
Internet pro knihovníky, internet pro uživatele, internet pro změnu
– *Aleš Hrazdil* 38
Knihovna Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových
Filozofické fakulty v Olomouci – *Daniél Soukup* 42

KNIHY OKNO DO SVĚTA

Hudební zázraky v našem mozku – *Helena Veličková* 46

STOLETÉ NOVINY

..... 48

KROKFÓRUM

Malá hra s čísly u velkých jmen – *Jan Machát* 52

KNIHY Z REGIONU

Konečně poctivý román (recenze) – *Helena Veličková* 54

RECENZE

Vyléčené kolektivní trauma Němců? – *Helena Veličková* 56
Hanáčtina pro labužníky – *Helena Veličková* 59
Kdo je kdo v Obci spisovatelů – *Bohumír Kolář* 60

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI 61

Foto na obálce: *Mez volnosti* (Karel zámečnick))

Doprovodné fotografie: Karel Zámečnick

KROK • Kulturní revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 7., číslo 3, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědná redaktorka: Mgr. Olga Chmelíčková,
e-mail: olga.chmelickova@vkol.cz

Redakční rada:

PhDr. Renáta Fífková,
e-mail: firkova@vmo.cz

Mgr. Nela Chládková
e-mail: nela@vkol.cz

RNDr. Lenka Prucková,
e-mail: pruckova@kml.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 15. července 2010

Brána odpuštění

Vážení čtenáři,
kroky mne zavedly do cizí krajiny, a pokud se v pohádkách poloha daleké země vymezuje „za devatero horami a devatero řekami“, věřte mi, že jsem naplnil předepsaný počet brodů a průsmyků mnohonásobně. Alespoň je tu hezky a teplo, když doma prší. Na malém náměstíčku před bazilikou házím do schránky pohlednici s nápisem „Santiago de Compostela“.

Letos je svatý rok a Puerta del perdón, Brána odpuštění, se otevřela dokořán. Je úzká, pochopitelně: širokou branou se k odpuštění přece nechodí. Kdo tudy projde a splní několik dalších podmínek, může si odmazat kousek trestu za své hříchy. Zájemců je hodně dlouhá řada – bodejť ne, všichni se potřebujeme zbavit nějaké viny a kdo tvrdí, že ji nemá, klame sám sebe. Ale kolik z příchozích splní ten nejnáročnější úkol – zbavit se záliby v jakémkoli, byť lehkém hříchu? Kdo to nedokáže, nadarmo před branou marnil čas.

Poutníci, kteří dorazí až na mys Finisterre, páli na pobřežních útesech alespoň část svého oděvu, košili či boty. Symbolický úkon představuje radikální odložení starých zlovyků a nový šat znamená též nového člověka. Kdo došel až sem, na pomyslný konec světa, nemůže se vrátit zpět jen tak, nezasažený pohledem na nekonečnou vodní pláň, někdejší obdobu dnešního pohledu do bezedných a tajemných hlubin vesmíru. Prostředí, strohé a vážné, tu opravdu láká alespoň navenek uskutečnit výzvu apoštola Pavla, abychom opustili někdejší způsob svého ži-

vota, odložili starého člověka a oblékli nového, jenž byl stvořen podle božího vzoru jako svatý. Jak by to bylo krásné, kdybychom povahu mohli odložit spolu se špinavým obnošeným šatem! Máte však šanci a určitě ne každodenní zážitek skály nad hučícím příbojem oceánu nabízí mimořádně silný podnět.

Napadá mne srovnání člověka s časopisem. Když vychází nové číslo magazínu, obléká si taktéž nový šat, zdánlivě neposkvrněný. A přitom je to jen vnější slupka, o náplni rozhodují okolnosti, které se denně nemění: obsazení redakce, názory vedoucího redaktora, představy majitele, ideové zaměření listu... Mnohdy se zdá, že si list, zcela jako člověk, s sebou táhne už od počátku svůj osud, podle okolností a úmyslů, z nichž se před lety a desetiletími zrodil, jakoby sudičky kdysi vyřkly nad jeho kolébku požehnání či kletbu. Kolikrát otevřete noviny ještě vonící a otráveně povzdychnete: tolik špíny! Ne, nové šaty samy o sobě nestačí. Neubráním se tu myšlenky na KROK a na úmysly, s nimiž jsme jej před lety zakládali. Byly čestné? Podařilo se je naplnit? Neklamali jsme?

Všední rozjímání na nevšedním místě... Podlaha v bazilice svatého Jakuba je příjemně chladná. Na chodidla už bohužel nemohu, a tak jako pravý kajcíník klečím na kolenou. Puchýře zatím spokojeně natékají – ne, odpuštění se nezískává lehko. „Sin dolor no hay gloria“, bez bolesti není slávy a cesta je dlouhá. Ale tu každodenní šanci ke změně až na konci světa hledat nemusíte – najdete ji i doma.

Štěpán Kohout

Kosmasovo převtělení z kronikáře do knihkupeckého podnikatele

Karel Zámečníček (narozen 1965 v Olomouci), vystudoval SPŠE v Olomouci. V letech 1991–1992 byl spolumajitelem obchodu s CD a LP, přesněji pobočky Indies v Denisově ulici. V letech 1994–2004 vedl knihkupectví Votobia, což v roce 2004 zaměnil za vedení kamenného knihkupectví Kosmas v Ostružnické ulici. Kromě knih a literatury se zajímá o umění, hudbu, buddhismus a jógu. Fotografuje a četné výsledky svého koníčka publikoval v knihách nakladatelství Votobia (*Zasvěcení démoni, Osm hlav, antologie Vertikální nostalgie, Objevená Olomouc*). Jeho snímky k tématu domovních znamení v roce 2008 uplatnila Agentura Galia v obrazovém leporelu a vydavatelství Poznání jimi vybavilo publikaci *Domovní znamení v Olomouci*.

Jméno Kosmas je mezi knihkupci už docela stará devíza. Nemyslím teď onoho pražského kronikáře z úsvitu českých dějin, ale vývoj soukromých firem po pádu komunismu. Můžete říct přesně, kdy a za jakých okolností vzniklo?

Kosmas patří již několik let mezi přední firmy působící na českém knižním trhu. Byl založen v roce 1999 a zahrnuje velkoobchod knih a také vlastní internetové knihkupectví www.kosmas.cz.

To patří mezi největší v ČR, má 100 000 registrovaných zákazníků a mezi další aktivity Kosmasu patří také maloobchodní síť devíti knihkupectví. Nabídka je velmi široká, ale přece jen je tu zaměření: na kvalitní beletrii, historii, dětskou literaturu, společenské vědy, architekturu, design a umění (včetně katalogů výstav), filosofii, náboženství a duchovní nauky, ezoterickou literaturu, alternativní kulturu. V nabídce nechybí ani literární a kulturní časopisy. Spolupracujeme s více než 400 nakladateli, vedle velkých nakladatelských domů jsou mezi nimi i malá či specializovaná nakladatelství, univerzity, galerie, neziskové organizace či vydavatelé regionální literatury. Pokud shledáme danou knihu zajímavou, nebráníme se

spolupráci s nakladatelem, pro kterého je to první a třeba i poslední titul, který vydal. Kosmas má výhradní distribuční právo na produkci více než 30 nakladatelství – patří k nim Argo, Torst, Maťa, Gallery a další. A nezapomeňme také na stále rostoucí sortiment audio knih na CD a elektronických knih.

A olomoucký Kosmas?

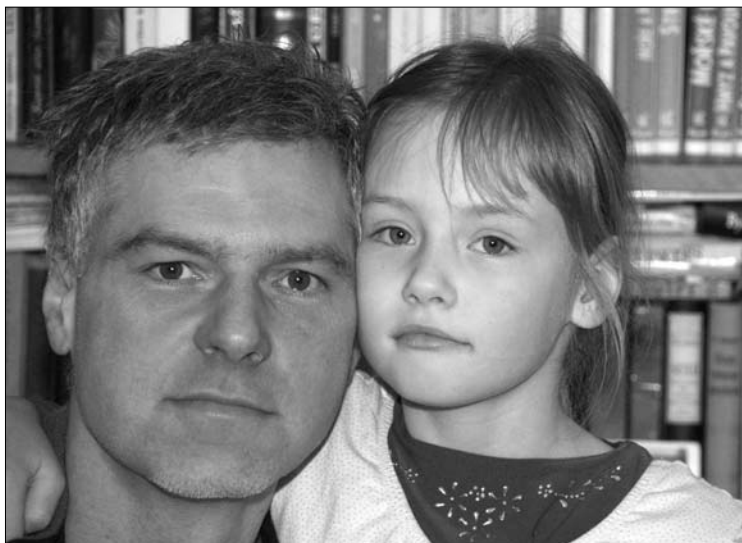
Historie olomouckého knihkupectví Kosmas začala v roce 2006 po zrušení knihkupectví Votobia v Riegrově ulici, kde jsem pracoval od roku 1994. Uvolnil se prostor po knihkupectví Librex v Ostružnické ulici, a tak jsem oslovil firmu Kosmas, se kterou jsem řadu let spolupracoval a měl s ní velmi dobré zkušenosti. Navrhl jsem jim zřízení pobočky. V té době mi bylo jasné, že široce zaměřené moderní knihkupectví v olomouckém centru jednoznačně chybí. Místo, kde momentálně provozujeme knihkupectví, má navíc kontinuitu téměř 100 let, po kterou zde již od roku 1913 působili pan Antonín Tomek, Naše vojsko, Tisk Morava a Librex.

V Olomouci je knihkupectví poměrně hodně. Máte silnou konkurenci? Znáte několik Olomoučanů, kteří Kosmas považují v současné době za nejlepší knihkupectví v Olomouci – široká paleta nabídky, pružnost, rychlost a spolehlivost při objednávání podle individuálních požadavků.

Konkurence je v Olomouci velká, ale jak jsem již řekl, jsme svou nabídkou a nabízenými službami trochu výjimeční, a tak počet našich zákazníků stále pomalu, ale jistě roste. Snažíme se ke každému přistupovat individuálně a chceme, aby od nás každý zákazník odcházel spokojený. Pokud ho nemůžeme uspokojit hned sami, tak odchází alespoň s informací, kde najde to, co momentálně nedokážeme sehnat.

Jaké knihy jsou nejvíce v kursu?

Velký zájem je především o současnou beletrii a historii, knihy o umění, literaturu regionální, naučnou a duchovní, také o fantasy, komiksy a militaria – literaturu s vojenskou tematikou.

My dva

Olomoucký region má poměrně mohutný kulturní potenciál, vycházejí zde knihy s regionálním zaměřením, tedy přímo o Olomouci a Olomoucku, o jeho historii, architektuře, ekologii, krajině v okolí a jejich zvláštlostech i památných místech a podobně. Nejen v Olomouci, ale i jinde v Česku vychází krásná literatura olomouckých autorů, například básně a knihy pro děti Radka Malého, romány Romana Ludvy, pověsti Heleny Lisické (nedávno zemřelé). Nestálo by za to, založit v Kosmasu jakýsi ústřední prodej regionálních knih a tiskovin?

Řekl bych, že právě tohle už nějaký čas děláme! Co se týká regionální literatury, snažíme se mít v nabídce vše, co je v našich silách sehnat, ať už jde o olomoucké autory nebo knihy přímo se týkající našeho regionu. Velkému zájmu se momentálně těší publikace týkající se Libavé, Hanácký slovníček, Olomoucké podzemí a Domovní znamení v Olomouci. Z regionálních časopisů především vlastivědná revue Střední Morava a Hanácký kalendář.

Pociťujete nějak současnou ekonomickou krizi? Kupní síla přece jen asi klesla...

Alespoň v našem případě nějaký výrazný pokles zájmu o knihy zatím neregistruji. Dokonce se mi zdá, že pro některé lidi je kniha i tak trochu

Ve skladu

útěchou v dobách nestability a nejistoty, což ostatně bývalo i v minulosti. Když ale mluvím s jinými knihkupci, tak si většina z nich stěžuje na pokles prodeje, jde především o menší knihkupectví, nebo ta úzce specializovaná. Nedávno třeba vedle nás zrušili knihkupectví SEVT, které se spoléhalo na prodej odborné literatury a učebnic. Tohle v současnosti určitě není ideální cesta.

Jsou Olomoučané nároční čtenáři a zákazníci?

To se těžko porovnává. Mohu soudit snad jen z toho, co vidím na pultech knihkupectví v jiných městech. Podle toho si myslím, že co do náročnosti čtenářů si Olomoučané nijak nezadají s obyvateli Brna nebo Ostravy. Navíc slyším od našich zákazníků z jiných měst, že co do množství i kvality

Prodejna v Ostužnické ulici

historické, duchovní či vojenské literatury jsme na tom s nabídkou dokonce lépe než ve zmíněných krajských městech.

Když se objevíte v prodejně, leckdo by vás považoval nejspíš za spisovatele, majitele, nebo za nějaké převtělení Romualda Prombergra, jak si ho někteří dnes představují. Vysoký, džentlmen, ale rychlý a v řeči i názorech pohotový, s trochu idealistickými názory, ale zároveň stojící nohama na zemi. A vždycy přívětivý k lidem, bez ohledu jestli jde o zákazníka. Jako byste viděl spíš ty hledající lidské duše, než přemýšlel nad rabatem. Nenarodil jste se náhodou v knihkupectví? Nebo dokonce už s perem v ruce?

Jednou mi v knihkupectví dokonce jedna jasnovidná paní řekla, že mne vidí v mé předchozí

reinkarnaci jako středověkého mnicha – knihovníka, oblečeného v tmavém rouchu mezi spoustou knih... Teď vážně, za spisovatele se označit nemůžu, ale s knihami jsem od malička vyrůstal. V průběhu života jsem si okusil a užil všech literárních žánrů. Teď už mám na četbu méně času než dřív, ale i tak si rád přečtu především literaturu faktu, historii a duchovní literaturu, hudební monografie, něco z militarií, dostanou se mi do rukou i filmové a divadelní studie, nezapomínám ani na trochu mytologie, cestopisy, knihy

o umění a architektuře, hodně času vezme i četba literárních a recenzních časopisů.

Z beletrie mě nedávno zaujaly nové knihy Nicka Cavea, Orhana Pamuka a Laurenta Gounelleho. Nepohrdnu i nějakým zajímavým komiksem. A k tomu se rád vracím do svého literárního dětství, když čtu dceři některé své oblíbené dětské autory. Také se spolu hodně naposloucháme knižních audio nahrávek, které jsou mimochodem i díky tradici čtení knih na Vltavě a rozsáhlým rozhlasovým archivům na velmi vysoké úrovni.

A jací jsou vaši přátelé? Přece jen vrána k vráně sedá.

Přátel okolo literatury mám za ty roky mnoho. A s některými léta spolupracuji. V poslední době

jsou mezi nimi především nakladatelé z regionu – vyjmenuji například Společnost přátel vesnice a malého města, Danal, Memoria, Nakladatelství Burian a Tichák, vydavatelství pana Machaly, Karla Fialy ze Šternberka. Přední místo má nakladatelství Poznání a jeho majitel Václav Lukeš, který začal vydávat zajímavé regionální tituly (Tepny krajiny, již zmíněná Domovní znamení v Olomouci a Olomoucké podzemí). Myslím, že co se týká kvality knižního provedení, nemají momentálně v regionu obdoby. Je v tom i jistý osobní zájem – můžu v těchto knihách publikovat svoje fotografie. Prozrazuji tak svého dalšího velkého koníčka – vedle knih je to umělecká fotografie. Chystáme další projekty a doufám, že zde mohu nám oběma udělat trochu reklamu.

U knih se spolupráce rodí celkem snadno – pořádné autogramiády a čtení, abychom propagovali regionální literaturu, a také spolupracuji s regionálním provozovatelem internetových stránek www.olomouc.cz, kde zveřejňujeme naše knižní tipy, žebříček prodeje a upozorňujeme na možnost inzerce.

Samozřejmě nezůstává jen u olomouckého regionu, to by u knih nešlo. Takže i nakladatelské domy mimo region jsou mi blízké, pojí mne s nimi osobní vazby a zvláště na některé mám přímo srdeční slabost – DharmaGaia, Malvern, Paseka. A především Argo – jsem přesvědčen, že v množství, záběru a kvalitě produkce u nás nemá konkurenci.

Když už jsme u toho notorického čtenářství... Máte průkaz Vědecké knihovny? Jak se na knihovnu

díváte jako na příjemce povinného výtisku? Předpokládám, že knihovna s právem povinného výtisku v Olomouci může být pro knihkupce konkurence (lidé si knihu půjčí a už nekoupí), ale taky reklama (lidé si knihu půjčí, mají ji jen na omezenou půjčovnou dobu, takže když se jim zalíbí, koupí si ji).

Cožpak o průkaz by nebylo, čtenářem Vědecké knihovny jsem, ale dnes už do ní chodím jen zřídka – obchod zavalený knihami je příliš velké lákadlo a vše je hned po ruce. Knihovny obecně jako konkurenci určitě nevnímám, člověk, který má knihy rád a vytvoří si pouto k některé z nich, chce mít tu svou doma v knihovně. Knihy ke studiu nebo jen tak na přečtení – ty si čtenář půjčí právě v knihovně nebo od kamaráda.

Na závěr obligátní otázka: Jak vidíte budoucnost papírové knihy ve světě elektronických textů a internetových informací?

Já osobně knize věřím, protože v knize můžu listovat, čichat k ní, kochat se slovy i obrazy, mít ji ve své knihovně... Knihovna není jen depozitář, to je obraz naší duše! Stává se z ní inspirace pro naše děti, rodinu a okruh nám blízkých přátel, se kterými se o ni můžeme podělit.

Navíc se stále více setkávám s velkým procentem mladých lidí, kteří vyrůstali od dětství na počítači a internetu a knihy stále čtou, kupují a vrací se k nim. Klasická kniha je přece určitý způsob žití a jeho styl. Víno se pije a kniha čte, co je lidstvo lidstvem.

Děkuji za rozhovor.

Helena Veličková

„Láska je všechno, co skutečně potřebujeme!“, říká hematolog Edgar Faber

Jméno Edgar Faber čtenářům KROKu není moc známé, ale najdeme ho v katalogu Vědecké knihovny mezi autory domácích i zahraničních medicínských publikací. MUDr. Edgar Faber je totiž odborník v oboru hematologie, pracuje ve Fakultní nemocnici a na Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako lékař a pedagog. Je to tedy člověk, který velmi rozumí naší krvi. Bydlí v Hlušovicích, působí nenápadně a skromně, ale lidé ho tu znají nejen jako lékaře, ale především jako člověka s velkým rozhledem, majícího silný vztah k přírodě – ohradil se například proti zbytečnému kácení stromů v obci.

Hematologie je obor obestřený tak trochu tajemstvím. Můžete nám ho stručně přiblížit?

Hematologie se věnuje krvi. Krev se skládá z krvinek, ale také z bílkovin, z nichž se některé podílejí na krevním srážení, a právě na tyto dvě složky krve se hematologie zaměřuje. Spektrum nemocí krve je velmi široké a sahá od onemoc-

nění, jež se vyskytují velmi často, jako je chudokrevnost z nedostatku železa, přes nádory (tam se řadí zejména obávané leukémie a čím dál častěji se vyskytující zhoubné nádory lymfatických žláz – lymfomy), nebo poměrně známé poruchy krevního srážení, jakými jsou hemofilie, až k onemocněním velmi vzácným, k nimž se mohou řadit některé vrozené choroby krvinek.

Jak se člověk stane hematologem? Co vás na tomto oboru přitahuje?

Musí samozřejmě vystudovat všeobecné lékařství a pak se pro hematologii rozhodnout. U mne rozhodla spíše souhra okolností a možná i náhod. Během studia jsem nikdy neuvažoval o tom, že bych se mohl stát hematologem. Nedovedl jsem si představit, že bych dobře mikroskopoval nebo že bych byl schopen pečovat o nemocné s leukémií. Nicméně náhoda chtěla, abych se ještě před povinnou vojenskou službou dostal na hematologické oddělení a několikátýdenní pobyt stačil, aby mě hematologie k sobě připoutala. Na oboru

mě přitahuje jeho provázanost se všemi ostatními specializacemi medicíny. Je to celkem logické – krev je v organismu prakticky všude.

Jak si stojí úroveň české hematologie ve srovnání se světem?

Nestojí si zdaleka špatně, i když řada pracovišť na známých univerzitách západní Evropy a ve Spojených státech má lepší vědeckou výkonnost a zaujímá lepší pozice také v klinickém výzkumu. Nicméně, na řadě těchto předních institucí pracují už dlouhé roky právě čeští hematologové. Myslím, že léčebné výsledky máme v mnohých oblastech srovnatelné s předními klinikami v zahraničí. Počty transplantací krve tvorných buněk jsou u nás nejvyšší z celé bývalé východní Evropy a jejich výsledky jsou srovnatelné s těmi na Západě. Velmi intenzivně se podílíme na četných společných projektech v rámci Evropské unie – poslední dobou zejména v rámci Evropské leukemické sítě, v níž je Olomouc, ale i další hematologické kliniky takzvaným „centrem excelence“.

Čeho byste chtěl v tomto oboru ještě dosáhnout?

Rád bych pomohl dále zlepšit výuku hematologie na naší fakultě, udržel a pokud možno zlepšil prestiž našeho odborného časopisu Transfúze a hematologie dnes a napsal několik dalších publikací. Chtěl bych také motivovat studenty medicíny, aby svou práci dělali s rozvahou a plným nasazením. Především bych však rád lépe pomáhal nemocným.

Co byste lidem poradil, aby se nestali vašimi pacienty?

Měli by dodržovat správnou životosprávu – to ve zkratce znamená porci ovoce nebo zeleniny v každém jídle, nekouřit a nesedět u televize nebo počítače, ale denně se pohybovat nebo cvičit. S nadváhou totiž nesouvisí jen cukrovka nebo vysoký krevní tlak, ale častěji při ní vznikají i nádory krevtvorby.

Zbývá vám čas na nějaké záliby?

Rád poslouchám hudbu, chodím na vycházky do přírody a občas něco udělám v zahradě.

Jak se vám žije na vesnici, v Hlušovicích?

Bydlíme zde od roku 1997 – stěhovali jsme se přesně v den, kdy do Olomouce dorazila velká povodeň. Jsme tu spokojeni – já, manželka i dvě dcery, ale nemáme čas zúčastňovat se většiny akcí v obci ani nejsme iniciativní v navazování kontaktů.

Předěme teď k tomu osobnímu. Vám i vaší rodině není lhostejné, jaké stromy s námi v obci žijí. Znamená pro vás pojem „strom“ něco mimořádného?

Strom se v naší současné civilizaci pro mne stal synonymem života. Bez něj nemají naše děti budoucnost. Zpívají o tom krásně Ulrychovi v písni *Javory* – tu písničku bych nechal povinně hrát ve všech mateřských školkách. Víte třeba, že hektar lesa odebere ze vzduchu ročně 33 tun prachu a plynů? Víte, že podle Úřadu pro lesy státu Kalifornie strom za 50 let poskytne lidem služby v hodnotě 7 až 8 miliónů korun? Víte, že stromy mohou snížit potřebu klimatizace domů až o 30 %? Vzrostlá lípa s korunou o průměru 10 metrů odpaří denně 400 litrů vody a k tomu

použije 278 kWh sluneční energie. Je v podstatě klimatizačním zařízením o výkonu asi 23 kW (běžně vyráběná klimatizační zařízení mají výkon mnohokrát nižší). A víte také, že v České republice se podle statistiky České inspekce životního prostředí vydává až 90 % povolení ke kácení stromů mimo les v rozporu se zákony? Ostatně můžete si najít další zajímavé informace na stránkách www.cepo.arnika.org.

Představte si, že jste dobrý čaroděj. Kterou vlastnost byste vymazal z charakteru lidí? A kterou naopak byste dávkoval ve velkém?

Agresivitu. Jde o vlastnost, jež je vázána na testosteron (což jinak není špatný hormon), ale když je jí moc, tak se politici nemohou domluvit, registrují se zbytečné dopravní nehody

a konflikty se řeší válkou. Pokud jde o tu pozitivní vlastnost – hm, je celá řada důležitých vlastností, jež bych doporučil očkovat ihned po narození. Zrovna teď mě napadla velkorysost – nesetkávám se s ní poslední dobou moc často.

Jaké je vaše životní krédo? Co vám pomáhá překonat nepříjemné stránky života?

Informace není poznáním, poznání není moudrostí, moudrost není pravdou, pravda není krásou a krása není láskou. Jinými slovy: Láska je všechno, co skutečně potřebujeme! Tím je zodpovězena i vaše druhá otázka.

Za rozhovor děkuje

Jaroslava Zaccpalová

Starý strom (foto K. Z.)

Divadlo v autentických historických kulisách Olomouce

Jan Sulovský

Dovolte mi, abych se poohlédl na více než deseti lety existence jedné kulturní aktivity, která je spjata s městem Olomouc. Na jednom semináři jsem ji nazval *divadlem v autentických historických kulisách*. Od roku 1997 totiž vzniklo v Olomouci několik inscenací spjatých s historií tohoto města. Záměrně říkám *několik*, protože tři z nich jsou ryze olomouckého umístění i tématu, zatímco čtvrtá, zatím poslední, je spjata s Olomoucí jen částečně.

Do první skupiny – divadelních inscenací bezprostředně spjatých s historií Olomouce a odehrávajících v jejích autentických historických kulisách – patří: *Lafayette – Hrdina dvou světadílů* (1997), *Václav III. – O historii jedné královraždy* (2006) a *Začalo to v Olomouci – O životě a vládě Františka Josefa I.* (2008). Čtvrtá, zatím poslední inscenace z roku 2009 nese název *Muzikant z Jánského vrchu* a pojednává o životě a díle hudebního skladatele Karla Ditterse z Dittersdorfu, Mozartova operního rivala. Proč byla uvedena právě v Olomouci, když je tak neodmyslitelně spjata se zámek Jánšský vrch v Javorníku, vysvětlím později.

Inscenace vznikly většinou za podpory někdejšího primátora Olomouce a dnešního hejtmána Olomouckého kraje Martina Tesaříka a později pod záštitou Olomouckého kraje. Nastudovali je olomoučtí herci, vesměs členové činohry Moravského divadla Olomouc, v produkci Agentury Lafayette, o.s.

Ale pojďme si přiblížit historii a konkrétní okolnosti vzniku jednotlivých inscenací.

* * *

Jak už jsem uvedl, první inscenací spjatou s historií Olomouce a uvedenou v jejích autentických historických kulisách bylo nastudování hry *Lafayette – Hrdina dvou světadílů*. V roce 1997 uplynulo 200 let od doby, kdy generál Lafayette, jeden z hrdinů Velké francouzské revoluce, opustil po čtyřech letech olomoucké vězení. U zrodu celého projektu stál tehdy dnešní pracovník Odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Olomouckého kraje Pavel Pospěch, který za mnou jednoho dne přišel, abych jako připomínku této události připravil tzv. *živé obrazy*. Připomínku osobnosti generála Lafayettea jsem sice přislíbil, avšak v návalu jiných povinností její realizaci odsunul na pozdější dobu. Dlouho jsem pro výslednou podobu připomínky nemohl nalézt klíč. Cítil jsem, že osobnost generála Lafayettea si zaslouhuje co nejpůsobivější připomenutí.

Zde si dovolím malou odbočku, která však s tématem této statě velmi úzce souvisí. Jako rodilý Olomoučan, milovník historie a divadla, kterému jsem se po studiích na pražské DAMU ve funkci dramaturga činohry celé jedno desetiletí profesionálně věnoval, snil jsem vždy o tom, nastudovat v autentických místech spjatých s historií hanácké metropole divadelní hry připomínající velké osobnosti českých či světových dějin. V roce 1997 jsem si tak mohl splnit svůj dávný sen. A to jsem ještě netušil, že pak budou následovat další inscenace, které dají vznik určité tradici.

Jan Sulovský:
**Lafayette – Hrdina
dvou světadílů.** Zleva
Václav Bahlík (Boll-
man), Vladimír Hrabal
(Lafayette), Naděžda
Chroboková (Adrie-
na) a Jaroslav Krejčí
(Huger)

Ale vraťme se k práci na připomínce olomoucké internace generála Lafayettea. Rozhodl jsem se vytvořit divadelní inscenaci, která přiblíží pozoruhodné životní osudy tohoto šlechtice a vojevůdce. Pustil jsem se do četby pramenů, z nichž největší inspiraci jsem našel v knize francouzského spisovatele *André Mauroise Adrienne aneb Život paní de La Fayette*, která poskytuje dostatek zajímavého materiálu nejen o životě dámy žijící po boku tohoto vojevůdce, ale i o jejím dobrovolném pobytu s dcerami Anastázií a Virginíí v olomouckém vězení v blízkosti milovaného muže. Když jsem se pak seznámil s úlohou generála Lafayettea v boji amerických osad za nezávislost, i s okolnostmi jeho nezdařeného útěku z olomouckého vězení, byl jsem už do tohoto tématu ponořen natolik, že jsem se bez problémů pustil do psaní. Musím

rovněž ocenit podporu, kterou pro realizaci inscenace tehdy i v následujících letech poskytl Český rozhlas Olomouc.

Inscenace *Lafayette – Hrdina dvou světadílů* byla poprvé uvedena v rámci Dnů evropského dědictví 13. září roku 1997 na druhém nádvoří Správního archivu Armády České republiky na náměstí Republiky v Olomouci. Tedy přibližně v prostorách, kde byl generál Lafayette uvězněn. Při této příležitosti byla na této budově odhalena pamětní deska, replika díla sochaře Karla Lenharta z roku 1928, které bylo za protektorátu a za vlády poúnorového režimu odstraněno. Slavnostní premiéry se zúčastnili zástupci diplomatické a politické reprezentace USA, Francie, Polska a České republiky. Představení bylo hojně navštíveno několika stovkami nadšených diváků.

V roli generála Lafayettea se představil Vladimír Hrabal, jeho manželku Adrienu ztvárnila Naděžda Chroboková, generálova přítele Benjamina Hugera si zahrál Jaroslav Krejčí a doktora Bollmana Václav Bahník. V inscenaci rovněž účinkoval – podle požadavku zadavatele – početný kompars složený z mladých divadelních amatérů, který se už dalších představení neúčastnil.

Inscenace hry *Lafayette – Hrdina dvou světadílů* měla obnovenou premiéru v roce 2001 a dále byla uvedena v letech 2002, 2003 a 2004. Celkem jsme ji doposud odehráli asi dvacetkrát; kromě prostor vojenského správního archivu rovněž v lázních Slatinice, na nádvoří zámku ve Velkých Losinách, na náměstí Přemysla Otakara v Litovli a na výstavišti Flora Olomouc. Inscenace bývá často uváděna pro školní mládež, protože nenásilnou a zábavnou formou přibližuje významnou postavu evropských dějin ve vztahu k Olomouci. Kromě tehdejšího primátora Olomouce Martina Tesaříka se o její realizaci zasloužili i ředitel Správního archivu AČR plk. Mojmír Sklenovský a mjr. Miroslav Macek.

V této souvislosti si dovoluji jednu připomínku: je škoda, že se nepodařilo navázat bližší kontakt se základními a středními školami, které by inscenace uváděné v autentických historických kulisách Olomouce mohly využít jako vítané zpestření a prohloubení výuky. Kladné reakce některých zúčastněných pedagogů i studentů jsou toho důkazem. Doposud se žel inscenátorům nepodařilo nalézt mechanismus, který by to umožnil.

* * *

Pamatuji si, že jsem v dětství miloval objemnou knihu o českých dějinách, napsanou v duchu

jejich tehdejšího vlastenecko-heroického pojetí. Vzpomínám si na ilustraci znázorňující ozbrojence s dýkou zabíjejícího na parkánu mladého muže oděného jen do lehkého šatu. Jednalo se o kresbu znázorňující zavraždění ani ne sedmnáctiletého českého, uherského a polského krále Václava III. roku 1306 v Olomouci. Ta kresba mne fascinovala a podobné pocity jsem prožíval, když jsem se procházel olomouckým Václavským náměstím. Tehdy mne ani nenapadlo, že budu mít příležitost uvést v těchto prostorách inscenaci vážící se k této tragické události...

Plynula léta a přiblížil se rok 2006, v němž mělo uplynout 700 let od zavraždění posledního Přemyslovce na českém trůně Václava III. Vzhledem k významu tohoto data pro změny na tehdejší politické mapě Evropy jsem začal připravovat rozsáhlou připomínku této události. Projekt nazvaný *Soumrak Přemyslovců* se měl odehrávat na Václavském náměstí v Olomouci a měl mít dvě části: činoherní inscenaci připomínající život a okolnosti vraždy Václava III. a část hudební, ve které mělo v premiéře zaznít *Olomoucké rekviem* brněnského skladatele a muzikologa prof. Miloše Štědrone a jeho syna Miloše Orsona Štědrone v provedení souborů Affetto a DAMA DAMA. K překvapení a zklamání všech zúčastněných, kteří se na vznik a nastudování hudební novinky svázané s hanáckou metropolí velmi těšili, nemohli jsme z důvodu nedostatku finančních prostředků realizovat ambiciózní projekt v celé jeho úplnosti. Díky příspěvku Olomouckého kraje jsme mohli uskutečnit projekt *Soumrak Přemyslovců 2006* alespoň v jeho činoherní části. Na tomto místě si zaslouží poděkování vedoucí Odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Olomouckého kraje Jindřich

Jan Sulovský: Václav III. – O historii jedné královraždy

Petr Kubes (Václav III.), Vladimír T. Gottwald (Václav II.), Vlasta Hartlová (Kněžna Libuše), Jaroslav Krejčí (Palacký) a Vladimír Hrabal (Šašek)

Garčic, který byl nejen tehdy, ale i v pozdějších letech skvělým inspirátorem a podporovatelem těchto divadelních projektů.

Seedm staletí stará tragická událost a její okolnosti mne jako autora velmi provokovaly a inspirovaly. Po prostudování řady materiálů zvolil jsem jako základní dramatický princip imaginární setkání několika historických osobností, které se v tomto složení nemohly sejít. A tak se v inscenaci kromě Václava III. v podání Petra Kubese a jeho otce Václava II. v interpretaci Vladimíra Gottwalda objevují také kněžna Libuše (Vlasta Hartlová), historik František Palacký (Jaroslav Krejčí) a Šašek v podání Vladimíra Hrabala. Fantazie se díky tomuto šťastnému principu mohla

rozvinout s maximální svobodou a vznikla tak inscenace ve stylu jarmarečního divadla živě komunikující se současností. Byla uvedena v premiéře přímo v den výročí tragické události 4. srpna 2006 na Václavském náměstí v Olomouci před katedrálou sv. Václava, která jí (i navzdory tehdy probíhající rekonstrukci) poskytla úchvatnou historickou kulisu. Inscenace *Václav III. – O historii jedné královraždy*, byla opět odehrána za velkého zájmu publika o tři roky později s jedinou změnou z provozních důvodů: s Václavem Bahníkem v roli Václava II. Třebaže ke královraždě došlo nikoli přímo před katedrálou, ale v domě kapitulního děkana Budislava nacházejícím se poblíž této svatyně, prostranství před chrámem sv. Václava dalo

po ukončené rekonstrukci této skvostné historické kulise vyniknout v nebyvalé kráse.

Ke vzniku inscenace přispěl rovněž svými připomínkami a nejnovějšími poznatky mladý brněnský historik Karel Maráz, který se osobnosti krále Václava věnuje soustavně a vydal o ní rovněž v roce 2007 knihu nazvanou *Václav III. (1289 – 1306)*. Boří v ní některé mýty, jimiž je osobnost mladičkého krále českého, uherského a polského opředena. Přináší rovněž na základě studia historických materiálů některé nové poznatky. Otázkou je, zda mohou přes propast tolika staletí přispět k rozřešení této historické detektivky. V každém případě stojí jistě za to se o to snažit.

* * *

Přiznám se, že jsem vlasteneckého smýšlení a když jsem byl osloven, abych napsal hru k 160. výročí intronizace Františka Josefa I., zprvu jsem se tomu vehementně bránil. Poučen četbou Haškova Švejka a jiné literatury, věrný schematickému školnímu výkladu dějin z doby normalizační, dlouho jsem odmítal se této problematice věnovat.

Teprve až jsem se seznámil s modernějším, méně dogmatickým pohledem historiků na toto období, k čemuž mi velmi pomohla kniha historika *Jiřího Pernese František Josef I. Nikdy nekorunovaný český král*, paměti císařova komorníka Ketterleho a jeho korespondence s herečkou Kateřinou Schrattovou, začala mne tato problematika zajímat.

A tak vznikla třetí inscenace, která se váže k hanácké metropoli. Nese název *Začalo to v Olomouci – O životě a vládě Františka Josefa I.* a vznikla u příležitosti 160. výročí intronizace Františka Josefa I., k níž došlo roku 1848 v Arcibiskupském

Jan Sulovský: *Začalo to v Olomouci – O životě a vládě Františka Josefa I.* Václav Bahník (František Josef I.)

paláci v Olomouci. Smyslem inscenace bylo podobně jako u Václava III. přiblížení života vlády panovníka, který vládl mnohonárodnostní říši celých 68 let. Rovněž šlo o pokus odbourat některé vžitě historické mýty.

V Arcibiskupském paláci v Olomouci se 2. prosince 2008 uskutečnila její premiéra. Z ryze praktických důvodů jsme inscenaci neodehráli v Trůním, nýbrž v nedalekém Slavnostním sále. Františka Josefa I. ztvárnil Václav Bahník, jeho ženu císařovnu Alžbětu zvanou Sissi Naděžda Chroboková, jejich předčasně zesnulého syna Rudolfa Petr Kubes a dvojici novinářů Vladimír Hrabal a Jaroslav Krejčí. Inscenaci opět podpořil Olomoucký kraj. V prosinci roku 2009 jsme ji odehráli

Jan Sulovský: Začalo to v Olomouci – O životě a vládě Františka Josefa I. Vladimír Hrabal (Novinář), Jaroslav Krejčí (Historik), Václav Bahník (František Josef I.), Naděžda Chroboková (Sissi)

v obnovené premiéře s Lenkou Kočišovou v roli Sissi jako součást projektu *Olomoucká trilogie*, do níž patří rovněž inscenace o generálu Lafayetteovi a Václavu III.

* * *

Zbývá mi přiblížit čtvrtou inscenaci uvedenou v premiéře na sklonku roku 2009. Okolnostmi svého vzniku i místem provedení se od předchozích tří poněkud liší. Jde o inscenaci hry *Muzikant z Jánského vrchu – Karl Ditters z Dittersdorfu – Mozartův operní rival*.

Před více než deseti let jsme s přítelem a kolegou Vladimírem Hrabalem strávili na zámku Jánský vrch v Javorníku krásný podvečer a večer, na němž jsme s tehdejší kastelánkou a ředitelem tamního domu kultury sprádali plány, jak oslavit

dvojí výročí hudebního skladatele Karla Dittersa z Dittersdorfu, které připadalo na rok 2000. Odjžděli jsme plni nadšení a chuti do práce. A mně se skutečně poměrně v krátké době podařilo napsat hru, která měla být uvedena v roce 260. výročí narození a 200. výročí úmrtí tohoto skladatele. Vše vypadalo nadějně, uskutečnila se dokonce tisková konference k inscenaci v Tančícím domě v Praze, abychom se posléze dozvěděli, že město příliš zájem o vznik inscenace o Dittersovi nemá.

Nebudu popisovat naše zklamání, které tuto skutečnost provázelo. Ale život šel dát a začali jsme uskutečňovat jiné projekty. Když se po deseti letech opět přiblížilo dvojí dittersovské výročí, bohužel opět bez výraznějšího zájmu ze strany Javorníku, rozhodli jsme se inscenaci nastudovat a uvést v hanácké metropoli. Zvolili jsme pro ten-

Jan Sulovský: Muzikant z Jánského vrchu – Karl Ditters z Dittersdorfu.

Vladimír Hrabal (Karl Ditters z Dittersdorfu)

to účel komorní prostředí Besedního sálu Muzea moderního umění v Olomouci, kde se 5. listopadu 2009 uskutečnila premiéra.

Díky dochovaným memoárům bylo možno poměrně věrně přiblížit život tohoto skladatele a atmosféru této doby. V úvodu se setkáváme s Karlem Dittersem z Dittersdorfu, kterého si zahrál Vladimír Hrabal, ve chvílích, kdy diktuje na smrtelném loži synovi své vzpomínky. Hra pak retrospektivně mapuje mezníky skladatelova života i jeho setkání s významnými osobnostmi té doby. Roli Madame Tesi ztvárnila Lenka Kočišová, dále účinkovali v různých epizodních rolích Václav Bahník a Jaroslav Krejčí.

Doufáme, že inscenaci, která se setkala s velmi příznivým diváckým ohlasem, se nám letos

Jan Sulovský: Muzikant z Jánského vrchu – Karl Ditters z Dittersdorfu.

Jaroslav Krejčí a Lenka Kočišová (Madame Tesi)

na podzim podaří uvést v Jeseníku nebo Javorníku, případně na obou místech. První jednání v této věci už byla podniknuta.

* * *

Co napsat na závěr? Snad jen vyslovit naději, aby i v této nelehké době finanční krize se našly možnosti a prostředky, aby projekty divadelních inscenací v autentických historických kulisách hanácké metropole i jiných míst Olomouckého kraje mohly být i nadále realizovány.

(Autor získal za svůj projekt Olomoucké trilogie Cenu olomouckého kraje za výjimečný počín roku 2009 v oblasti profesionálního umění – oblast divadla)

Od louče k umění světla

Noční život architektury

Jiří Černý

Umělé světlo provázelo člověka již od doby kamenné, kde oheň osvětloval stěny jeskynní, ve kterých lidé hledali útočiště před nepřízní počasí i divokou zvěří, a zároveň jim sloužil jako v té době jediný zdroj tepla. Ohně jako hlavní zdroje světla, hořící v loučích, svíčkách a olejových lampách, se používaly v nezměněné formě až do konce 17. století. Při výjimečných slavnostních příležitostech se pomocí těchto primitivních prostředků začala osvětlovat i architektura zámků a zámeckých zahrad. „Král slunce“ Ludvík XIV. nechal zapálit tisíce svící k osvětlení zámecké zahrady a části vodního kanálu ve Versailles. Velkolepé podívané se zúčastnil celý královský dvůr a mnoho zahraničních hostů.

Na konci 17. století a začátku 18. století nastal celosvětový rozvoj plynového osvětlení, ale pro slavnostní architektonické osvětlení bylo jeho použití limitováno obtížným rozvodem plynu v trubkách, citlivostí na povětrnostní podmínky a rovněž nutností denně zapalovat plynové hořáky. Úvodním projektem architektonického plynového osvětlení se v roce 1814 v Londýně (St. James' Park) stala 24 m vysoká dřevěná pagoda. Bylo použito více než deset tisíc plynových hořáků, umístěných na obvodě stavby. Při spuštění plynu došlo však k jeho zpětnému zápalu, pagoda se vzňala a při následném výbuchu zahynuli dva technici, kteří světelný park obsluhovali.

KOSTEL VYŠEHRAH, PRAHA

Kombinace dálkového osvětlení věží kostela (plošné svícení) s bodovým zdůrazněním horní části věží a diferenční teplota chromatičnosti u svítidel uvnitř věže kostela. Zemní reflektory pro realizaci akcentace vstupní části kostela a hlavního vchodu. Závěr kostela nasvícen asymetrickými reflektory z malé vzdálenosti od stěn.

Podstatně úspěšnější bylo první použití plynových hořáků v parabolickém světlometu pro osvětlení radnice ve Versailles. Historickou kuriozitou je, že toto osvětlení bylo funkční až do roku 1953, kdy bylo nahrazeno osvětlením s výbojkovými zdroji světla.

S vynálezem elektrických zdrojů světla (oblouková lampa a následně žárovka) nastal bouřlivý rozvoj nejen osvětlení interiérů, ale i pouličních svítidel, a ruku v ruce s tím následovaly promyšlené osvětlovací systémy architektonického svícení. Za použití elektrických světelných zdrojů, barevných filtrů a různých optických členů byly realizovány monumentální projekty dynamického osvětlení spojeného se zvukovými efekty nazvané „Son et Lumière“. A tak se svět začal

obdivovat kráse staveb i za nočního uměleckého osvětlení. Pravděpodobně světově největším klasickým projektem architektonického uměleckého osvětlování se stalo osvětlení fontán a okolních paláců při příležitosti světové výstavy v Barceloně roku 1929. Zde bylo k vlastnímu osvětlení použito 4 760 svítidel osazených barevnými filtry a tisíce vodních trysek dynamicky měnily směr a množství vystřikované vody. Celkový příkon osvětlovacích soustav dosáhl v té době nevídané velikosti 1,482 megawattů. Evropa se obdivuje tomuto pozoruhodnému dílu dodnes, program je s malými modifikacemi po více než 80 letech provozu stále funkční.

Bohatá historická minulost České republiky má mnoho zachovalých a ve většině případů

ČERNÍNSKÝ PALÁC, PRAHA

Bodové nasvícení půl sloupů na průčelí stavby s akcentací horní římsy. Centrální část s balkonem s tvarovanými sloupky, zábradlí je bočně svíceno se zdroji s rozdílnou teplotou chromatičnosti.

i dobře udržovaných architektonických památek a uměleckých artefaktů. Snad každého zaujme nádhera některých zámků, malebná česká města, vesnice hýřící různorodými formami architektonických slohů a řemeslného zpracování stavebních prvků. K velkoleposti historických staveb přispívají propracované detaily ornamentů, sloupů či kleneb. Po setmění, kdy slavnostně osvětlené budovy působí na citlivého pozorovatele mnohem emocionálněji, je akcentována jistá tajemnost objektů vystupujících ze tmy. Navozují v nás různé představy, zanechávají vzpomínku na neobyčklý estetický zážitek.

Vytvořit optimální osvětlení daného objektu nebývá jednoduché, je vždy tvůrčím řešením, kdy specialista – světelný designér vytváří na základě

vlastní vize základní umělecký návrh osvětlení. Tento návrh představuje paletu osvětlovacích systémů, realizovaných různými svítidly tak, aby jeho výsledný efekt co nejvíce odpovídal představám – architektonickému designu osvětlení objektu. Umělecké řešení zajišťuje co nejlepší vizuální vjem osvětlovaného objektu, ale i citlivě zařazuje objekt do úrovně okolních, rovněž více či méně osvětlovaných objektů. Projekt má současně eliminovat možnost přesvětlení či naopak nízké hladiny osvětlení stavby. Správně navržené osvětlení zdůrazňuje architektonické i stavební detaily, které za denního světla obvykle nevidíme. Designér osvětlovacího návrhu rovněž předpokládá, že člověk pozoruje statický objekt z různých vzdáleností i pohledových úhlů. Svítidla

SCHWARZENBERSKÝ PALÁC, PRAHA

Kombinace zemních svítidel a plošného nasvícení – průčelí paláce směrem na Hradčanské náměstí. Vnitřní část (dvůr) nasvícení zdroji s diferencní teplotou chromatičnosti (střecha × stěny) a plošné osvětlení jižního průčelí kombinované se zemními bodovými reflektory.

proto musí rozmístit tak, aby diváka neoslňovala při pozorování objektu nejen z velké, ale i z malé vzdálenosti, aby v denní době nerušila sloh stavby a bylo je možné co nejlépe udržovat.

Další umělecký aspekt, který musí designér respektovat, je architektonický sloh, charakteristický například tvarem sloupů, hlavic, kleneb či ornamentů. Umělecké řešení světelného designéra zdůrazňuje slohové znaky, charakterizující architektonické styly – románským počínaje a současnou postmodernou konče. Názorně to přibližují některé fotografie objektů v různých architektonických slozích.

Neméně důležitou podmínkou úspěšné realizace světelného návrhu je profesionální technické zázemí, zajišťující všechny technické požadavky na navržené osvětlení. Jeho základní parametry představuje světelná životnost zdroje, tvar a kvalita optické části svítidla, která přímo souvisí i s kvalitou jím vyzařovaného světla, stupeň krytí svítidla (odolnost proti vodě a mechanickým nečistotám) a dlouhodobá mechanická životnost celého osvětlovacího systému.

Úspěšný projekt respektuje typy a ceny osvětlovacích systémů, jejich dostupnost a relativní jednoduchost instalace. Určuje i optimální polohu systému, neboť změna polohy stacionárně umístěných osvětlovacích systémů bývá obvykle velmi náročná a v některých případech i technicky obtížně proveditelná. Předpokládá se rovněž, že svítidla se dají snadno vyměnit v případě poškození a jsou značně odolná proti působení vandalů.

Samozejmě svůj význam má estetické hledisko instalace. Architektonické osvětlovací systémy jsou totiž vždy viditelné za denního světla. Systémy i upevňovací prvky včetně kabelů musí být umís-

PETŘÍNSKÁ ROZHLEDNA, PRAHA

Akcentace celé stavby je realizována plošnými reflektory se sodíkovými výbojkami (teplota chromatičnosti cca 2000K) – spodní část horní konstrukce bodovými.

těny tak, aby pohled na daný objekt nebyl těmito prvky degradován. A dodrženy musí být i bezpečnostní a technické předpisy platné v době a místě realizace světelného návrhu. Jde totiž o instalaci trvalou, nevhodný návrh i nekvalifikovaná montáž

DĚDINA, PRAHA

Kreativní osvětlení pomocí tzv. osvětlovacích sloupů.

může poškodit budovu, nehledě na to, že mohou být nebezpečné pro okolí.

Vcelku jde o tři hlavní principy, ovlivňující osvětlení daného objektu i působící na náš vizuální vjem: intenzita osvětlení, jeho směr a jeho

barva. Vyšší intenzita zdůrazňuje detaily, nižší potlačuje barevnost objektu. Změna intenzity architektonického osvětlení je možná pouze výměnou světelného zdroje s větším nebo menším výkonem. U nejmodernějších, promyšlených svítidel osazených zářivkami a světelnými diodami lze změnit intenzitu dálkovým ovládáním napájecího napětí, respektive protékajícího proudu. Změna barvy osvětlení použitím barevných filtrů, jako se to dělá například u divadelního, filmového či televizního osvětlení, není u architektonického osvětlení zcela obvyklá. Spíše se zdroj nahradí jiným (s jinou teplotou chromatičnosti), výjimečně se používají barevné filtry (na základě tzv. aditivního či subtraktivního míšení barev).

Typ osvětlovaného objektu je vždy rozhodující. Historické stavby s členitou architekturou se obvykle osvětlují plošně, s bodovým zdůrazněním detailů, popř. odlišným barevným odstínem osvětlení výklenků nebo soch. Téměř vždy se zdůrazňuje průčelí stavby, hlavní portály a vchody do budovy.

Moderní stavby používají obvykle kombinace stavebních prvků skla a kovu a lze je osvětlovat i dynamicky. Je však potřeba umístit svítidla tak, aby skleněné a hladké kovové plochy nevysílaly rušivé světelné odrazy. Intenzita a barva osvětlení se přitom často mění. Takové změny však nesmějí být dramatické, jako například na divadelní scéně, naopak pomalejší, přiměřené velikosti objektu. Změny barev mají navzájem ladit a korespondovat s barevností osvětlované fasády.

Architektonické svícení, stejně jako divadelní, filmové a televizní osvětlování, je tedy umělecký obor, který se neustále rozvíjí. Světelní designéři navrhují stále nové systémy osvětlení

ARTEFAKT, PRAHA-HARFA

Těleso konstrukce nasvíceno zemními reflektory s úzkým vyzařovacím úhlem.

jak historických památek, tak nejnovějších architektonických kreací. Díky novým technikám a technologiím se ve večerních hodinách probouzejí osvětlené budovy a památky, aby lidem nabídky odlišnou, mnohdy ještě krásnější tvář než

HARFA, PRAHA

Kombinace zemních svítidel osvětlujících fasádu domu z podlouhí s akcentací horní římsy budovy.

ve dne. Procházky za nočního osvětlení bývají pro romantické pozorovatele kouzelným zážitkem, při němž si lépe uvědomí jedinečnost a krásu architektury i celkového prostředí, v němž se pohybují.

ČERNÝ PETR radí, jak udělat kariéru

Praktická příručka kancelářské krysy

JAK POROZUMĚT NÁBOROVÝM INZERÁTŮM

Každý borec z HR vám potvrdí, že žádný opravdu dobrý flek se do inzerátů nikdy nedostane. Přesto je pročitání rubriky Zaměstnání jedním z hlavních koníčků kancelářského lidu. Čtu ji já, čtete ji vy, potají ji čtou i vaši podřízení a halelujá, rád si ji přečte i váš šéf. Hltá je prostě každý, kdo sedí na své židli déle než týden.

Pozorný čtenář si ovšem brzy všimne, že náborové inzeráty nejsou žádná vysoká literatura. Ba naopak. Typické náborářské dílko se skládá z dvaceti ustálených blábolů, které se v oddělení HR dědí a jejichž původní význam už si nepamatuje ani jediný lidský zdroj. Jen se zkopírují z předěšlého inzerátu a rozházejí do kolonek Nabízíme a Požadujeme. Za léta používání tyto fráze ztratily jakýkoli význam, takže ani ten nejzoufalejší kandidát je nesmí brát doslova. Abyste se v nich neztratili, dal jsem dohromady malý slovník pro převod z *ejčárštiny* do češtiny.

- **mladý dynamický kolektiv** = nikdo z vás, cucáků, tu dlouho nevydrží
- **flexibilní pracovní doba** = šéf si vzpomene s prací až v půl šesté večer
- **možnost cestování** = plánuje se přeložení centrály na exit 11 – Modletice
- **neformální oblečení** = ani nečekáme, že by se z toho platu někdo mohl fajnově oblékat
- **možnost dalšího vzdělání** = každý duben je školení řidičů a ob rok i bezpečnost práce
- **zajímavé zaměstnanecké výhody** = samotný plat nestojí za řeč
- **zázemí silné nadnárodní společnosti** = každý prd vám musí schválit v Dortmundu
- **odpovídající finanční ohodnocení** = víme, že třetinu pracovní doby prosurfujeme, a tomu odpovídá i mizerný plat
- **ŘP skup. B platný alespoň 5 let** = vaši předchůdkyni vyhodili, protože firemní berlingo dvakrát obrátila na střechu
- **schopnost pracovat samostatně** = na otázky vám nikdo neodpoví, protože naši manažeři produktu zase tolik nerozumí
- **moderní pracoviště** = na záchod se chodí s ID kartou a po pěti minutách to automaticky zhasíná
- **možnost rychlého postupu** = ten chlapík u kasy už do toho asi dlouho mlátit nevydrží
- **pestrá pracovní náplň** = kdejaký hejhula z horního patra vás bude moct úkolovat
- **analytické uvažování** = musíte vždycky uhodnout, co tím šéf vlastně myslel
- **týmový hráč** = budete dělat za tři lidi, co zrovna odcházejí
- **odhodlání čelit výzvám** = šéf po vás někdy bude chtít dvě věci naráz, přičemž jedna popírá druhou
- **komunikativnost** = vedení něco odkomunikuje a na vás je to udělat
- **práce na zajímavých projektech pro významné klienty** = když zavolají v sobotu, musí to být

- do pondělka hotové, protože si nemůžeme dovolit takového zákazníka ztratit
- **vhodné pro absolventy** = z platu vám zbude akorát na pronájem garsonky
 - **příjemné a reprezentativní vystupování** = nad 25 let se ani nehlaste
 - **pokročilé PC dovednosti** = musíte umět přidat klipart do šéfovy prezentace
 - **nástup možný ihned** = už tu čeká halda papírů na vyřízení
 - **zkušenost z podobné pozice min. 4 roky** = nebo se aspoň znát se šéfovým synovcem
 - **vhodné pro cílevědomé a pozitivní typy** = ten mamlas před vámi jednou řekl šéfovi „ne“

Most (foto K. Z.)

- **chuť učit se novým věcem** = vedení mění strategii každý měsíc
- **schopnost efektivně vést lidi** = dvakrát za rok zvýšíte někomu plat a letíte
- **reprezentant značkové prodejny** = prodavač
- **konzultant prodeje** = prodavač
- **seljs rep** = prodavač
- **ofis menedžr** = sekretářka
- **fesility menedžr** = údržbář
- **trainee** = podržtaška

JAK SELHAT PŘI INTERVIEW

aneb Náborový proces pohledem té méně zpocené strany

Dobrý den, pojďte dál! No ano, vy, mladý muži, co tak nervózně capkáte před mou kanceláří v maturitním obleku a s listem z fíkus v ruce. Vypadáte dobře, voníte dobře, chcete u nás práci – ale žádné místo dnes bohužel nedostanete, protože své interview se mnou úplně zkazíte.

Ten fíkus si prosím odložte zde. Ne, nemusíte se omlouvat, tu kytku mi tu ožďibují všichni vystresovaní kandidáti, je zvyklá. I když vy jste myslím první, komu zůstal v ruce celý list. Ale to mi nevadí. Horší je, že jste přišel moc brzy.

Tvrdíte, že přijít brzy je dobré, že vám to na škole radili? No jasně, ty chlápky, co vás učili, taky nikde nevzali. Žádný ředitel nemá rád, když mu zavolají z recepcie 20 minut předem a on na vás musí začít myslet. Navíc jsem byl zrovna uprostřed důležité práce – čistil jsem si pod stolem myš, což k smrti nerad přerušuju. Pak nikdy nemůžu najít tu kuličku. To od vás nebyl nejlepší začátek.

Přijít moc pozdě je ale taky sebevražda, zvlášť když předem nezavoláte. Jako tuhle ten chlapík – měl půlhodinovou sekyru a omlouval se, že prý byl hustý provoz. No řekněte, v centru Prahy a provoz, kdo by to byl čekal, že? Nakonec jsme ho tedy stejně vzali, protože to byl šéfův spolužák, ale to je něco jiného. Nejlepší je prostě přijít tak akorát a odejít trochu dřív.

Je čas mrknout se na vaše osobní informace. Šmarjá, jste absolvent a už máte životopis na tři stránky? Jedna stránka je maximum, a to by ještě neměla být dole moc vyvinutá. Všechno navíc už je jen zbytečné trápení skartovačky. Pamatujte, že čím lepší člověk, tím kratší životopis potřebuje. U těch největších borců pak stačí jenom jméno.

Panečku, vy tu máte napsaný i osobní cíl? A jaký vzrušující: „harmonicky rozvíjet svou osobnost na poli marketingu, posouvat své hranice a dosáhnout stále vyšších met.“ Mezi námi, posouváním hranic se nikdo nenažere. Já vám tyhle řeči nevěřím. Vy nechcete nic posouvat, vy chcete hypotéku na baráček za Prahou, služební káru a padla v pět. Nemám pravdu? Vidíte, tak tam příště takové cancy ani nepište. Jednoduše shrňte, co umíte a co jste dělal, nic jiného zaměstnavatele nezajímá.

Poslyšte, pár bodů vám v tom životopise skřípe. Co je tohle – „komplexní support strategických cílů firmy?“ Vy jste tam dělal osobního asistenta, ne? Tak to tam napište. Měl jsem tu chlapíka, který mě v CV lakoval, že prý poskytoval „aplikovaná logistická řešení v uzlových lokacích.“ Pak se mi přiznal, že to bylo vychystávání palet na nákladovém nádraží Žižkov. Lidi hrozně kecaj.

Dobrá, dobrá, necháme sívíčko sívíčkem. Řekněte mi, co byste u nás chtěl dělat. Prosím? Že prý spoustu různých věcí? Jasně, jste mladý a život máte

teprve před sebou, ale nemůžete mi přece říct, že vezmete všechno od marketingu přes obchod až po technickou podporu! V krámě přece taky chcete vědět, jestli ta krabička, co si dáváte do košíku, obsahuje mýdlo nebo shnilý sýr z jižní Francie.

Ach jo. Začínám to vidět dost zle. Máte posledních pět minut, abyste se zachránil. Ale vy to neděláte. Nudím se. A teď – mankote – začínáte zpovídat vy mě. To je další věc, kterou máte vyčtenou z těch dnešních příruček – že prý to dokazuje kandidátovo nadšení a že to prý personalista ocení. Houby ocení, kdyby to byla jedna, nanejvýš dvě otázky, tak je to fajn. Ale vy už mě tu drtíte pět minut a teď se mě dokonce ptáte, jaká služební auta používáme. Jó, hochu, ta se dávají právě jen lidem, kteří se na tyhle detaily neptají.

Samozřejmě, že vám dáme vědět. A vy samozřejmě víte, že „ano“ to nebude.

Příteli, příteli, jaké tohle mohlo být skvělé interview. Mohl jste přijít přesně načas, jevit živý, ale ne přehnaný zájem, mohl jste si o té práci něco zjistit a při našem rozhovoru se mi dívat do očí. Mohl jste mi jasně říct, v které oblasti mi pomůžete – a já pomoc potřebuju, o tom není pochyb. Mohl jste se mi prostě zalíbit, ale vy jste to neudělal. Mezi námi, ono je to takhle lepší. Víte, to místo už má stejně slíbené jeden Robertův spolužák z ekonomky. A Roberta já poslechnout musím, páč je to můj šéf. Kdybych to neudělal, tak bych se brzy mohl ocitnout na podobné židli, na které jste teď seděl vy – a to já bych moc nerad!

Černý Petr radí jak udělat kariéru : praktická příručka kancelářské krasy/ Petr Černý. – Vyd. 1. – Brno : Computer Press, 2010. – 98 s. ISBN: 978-80-251-2749-0.

Četba českých literátů

Jiří Urbanec

Věta „četba českých literátů“ může mít několikery význam: za prvé by mohlo jít o veřejnou produkci, kdy – většinou známý a oblíbený spisovatel – před publikem předčítá své texty, v druhém případě z této věty lze vyvodit, že jde o čtenáře, který kromě zahraničních spisovatelů se zajímá také o autory české, konečně třetí význam naznačuje pohled na to, co čeští spisovatelé četli, ať už ve svém mládí, na cestě za uměleckou slávou, nebo později v dalších letech, zda se zajímali, co a jak píší ostatní literáti nebo jak se vyvíjí literatura ve světě.

V dalším výkladu se soustředím na tuto poslední možnost.

V každém případě lze předpokládat, že žádný spisovatel nevyrostl bez čtení knih, aniž bychom tím tvrdili, že teprve po důkladné četbě a hledání vzorů se zrodil jejich talent. Sebevětší hltání maximálního počtu knih neudělá tvůrce umělecké literatury z toho, kdo k tomu nemá nadání.

K četbě samotné se v průběhu dějin vyslovil bezpočet velkých osobností, zůstanu jen u Arthura Schopenhauera, který paradoxně před množstvím čtených knih dokonce varoval. V souboru O spisovatelství a stylu (vyšlo v Praze 1994, nakladatelství Hynek) můžeme číst tyto věty: „*Když čteme, myslí za nás někdo jiný a my pouze opakujeme jeho mentální proces. Cítíme citelnou úlevu, když začneme číst a přestaneme se zabývat vlastními myšlenkami, jsme totiž během čtení ušetřeni myšlenkové práce. Může se ale stát, že člověk, který celé dlouhé hodiny čte a v pauzách se zabývá bezmyšlenkovou prací,*

není později schopen sám myslet. Je to proto, že čím více čteme, tím méně stop po sobě zanechává přečtené v naší mysli, stejně tak pokud pořád čteme a nad přečteným nepřemýšlíme, i pak se z naší mysli opět většina vytratí. Navíc myšlenky na papíře nejsou ničím víc než stopou chodce v písku.“

Mohli bychom tyto radikální úvahy přičíst celkovému ladění myslitele, který je nazýván filozofem pesimismu. Jistě lze namítnout, že uvědomělý čtenář si dovede vybírat a nechte jen pro přenesení vlastního životního pocitu do fikčního světa, který se ho přímo nedotýká. Nicméně Schopenhauerova vyjádření jsou nadmíru výstižná, i když ostře formulovaná, a budiž mně dovoleno, abych ještě uvedl citát o aktuálnosti nebo pomíjivosti knih: „*Tak jako zemské vrstvy uchovávají v řadách nad sebou živé bytosti minulých věků, tak i prkna knihoven uchovávají v řadách minulé omyly a jejich výklady, které byly stejně jako ony bytosti svého času velmi živoucí a nadělaly spoustu hluku, nyní však stojí před námi ztuhlé a prohlíží si je jen literární paleontolog.*“

O řadě spisovatelů byly již napsány životopisné monografie a tam najdeme i zmínky, co četli a jak četli. Více se někdy dovídáme až z jejich vlastních memoárů, případně ze vzpomínek přátel. Tak zjišťujeme, že mladému Svatopluku Čechovi sám otec četl Kollára a Máchu, jež měl ve své knihovně s bohatým zastoupením romantických básníků, nebo že Eliška Krásnohorská byla známá rozsáhlou četbou české i světové literatury, Josef Václav Sládek si oblíbil Byrona a Burnse a Karel Čapek četl vše, od černošských pohádek až po modernu – zajímal se také o vědu, měl brožury o medicíně, biologii a dalších oborech.

Protože mám blízko k Opavě, českému Slezsku, podíváme se na to, co je zde živé a podnětné.

Zastavíme se nejprve u spisovatele Oldřicha Šuleře, prozaika a publicisty, jenž má na svém kontě již více než třicet knih, s třemi tematickými okruhy, jednak z rodné Ostravy, jednak z Jesenicka, kde chodil do školy ještě před válkou, a konečně z Valašska, z míst svého dospívání a tvůrčích začátků. Podíváme se na jeho rozsáhlou knihu s názvem *Třináctá komnata*, s podtitulem *Povídání o literatuře a tvůrčím psaní*, vydanou roku 2007 v nakladatelství *Mladá fronta*. Jedna kapitola tu nese název *Hlubokosklon knize* a je vyznáním obdivu k zapálenému knihovnictví. Mladý Šuleř za války maturoval ve Valašském Meziříčí, v městě někdy nazývaném Valašské Athény, a po desítkách dalších let takto se vrací:

„Kdykoliv jdu kolem staré radnice ve městě svého mládí, vzpomenu s potěchou na léta, kdy jsem ji pilně navštěvoval. V prvním poschodí této památné budovy totiž byla – a dodnes je – umístěna Městská knihovna. Tady, v jediné, v zimě jako v létě vždy přetopené místnosti půjčoval knihy pan Wimmer, penzionovaný řídicí měšťanky. Ne, on je nepůjčoval, on je starosvětskou grácií a jako projev veliké důvěry předával čtenářům do dočasné úschovy. Vybral vždy s přehledem právě tu, po které jsem toužil, ještě se s ní chvíli pomazlil a poobracel ji ze všech stran, než mi ji, zjevně nerad, podal. Přitom, dumlaje mezi stále vlhkými rty troubel věčně vyhaslé dýmky, zdlouhavě a se zanícením pohovořil o autorovi a také převyprávěl celý obsah a jak to dopadlo, vlastně mne takto připravil o čtenářský zážitek, ale tohle si ve svém zahledění do milované knihy (a on miloval všechny dobré knihy) vůbec nepřipouštěl, nedal se přerušit a ještě stačil co chvíli přikládat do žhnoucích kamínek. Ty chvíle v přetopené malé knihovně, kdy jsme naslouchali starému milovníkovi literatury

(a pod půjčovním pultem jsme si s Libuškou tiskli zpoceně dlaně), mi nevyumizí z paměti. Láskyplně vyprávění pana řídicího – knihovníka vždy znovu vznítilo mou fantazii, že jsem z knihovny spěchal, už abych zalezl do svého koutečku nebo v létě k řece a pustil se do četby! Možná to byla první zkušenost, která mne naučila milovat knihu po celý život.“

To bylo vyznání autora, který se hluboce sklání před knihou, ač bychom to Šuleřovi – člověku robustního vzhledu se stále překypující energií – ani na první pohled nechtěli věřit. Jsou však i spisovatelé, kteří přiznali, že nic nechtou, kromě toho, co sami napsali. Tak se vyslovil ve své době básník, velmi čtený prozaik a hodně hraný dramatik František Xaver Svoboda, dobrý znalec ženských duší, autor mimořádně rozsáhlého díla. A další nechtou proto, jak řekli, aby si „nezkazili svůj styl“.

Pokud jsme nyní uvedli pojem styl, zastavme se ještě u Vladislava Vančury, rodáka z nedalekého Háje ve Slezsku a pokřtěného v opavském evangelickém kostele. Dost se diskutuje o tom, zda si svůj až nadmíru rozkošatělý sloh, využívající složitých souvětí a nezvyklé slovní zásoby včetně zjevných archaismů, vybral uvědoměle jako protiváhu zcivilňujícího vyjadřování po první světové válce, nebo je to vliv nedělních hlasitě předčítaných pasáží z Bible kralické, jak bývalo v rodinném kruhu evangelíků obvyklé. Ať už to byl spisovatelský záměr nebo zároveň hluboce zažitý spád kralické mluvy v duši mladého Vančury, máme zde nesporně svědectví o tom, že hlasitě předčítání má značnou působivost.

Při zkoumání, co literáti četli, máme přirozeně možnost podívat se na jejich osobní knihovny, pokud se zachovaly. Osudy knih bývají ovšem roz-

manité a ne vždy příznivé. Nejde jenom o zkázu za válečných událostí, rozkrádání nebo ničení z hlouposti, ale řada spisovatelů odkázala například své knihy nějaké veřejné bibliotéce a tam se celek „rozpusť“ v celém knihovním fondu, navíc se často nezachoval původní soupis spisovatelova daru. Jen výjimečně existuje téměř nenarušená spisovatelova knihovna.

Někde nacházíme v muzejních expozicích tzv. pracovnu, nějaký původní nábytek, psací potřeby a obrazy, ovšem bez osobní knihovny – je to třeba pracovna Ignáta Herrmanna v Muzeu východních Čech v Hradci Králové, Karla Klostermanna v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách, Bohumila Hrabala v Polabském muzeu v Nymburce. Výjimečným případem je elokované pracoviště Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech na Jičínsku, kde jsou od roku 1997 přístupny pracovny Elišky Krásnohorské (bez knih) a též Aloise Jiráka, v jehož případě se zde vystavuje asi tři tisíce svazků z jeho příruční knihovny. Uceleným komplexem je pracovna Jaroslava Vrchlického s jeho knihovnou, v níž je kolem deseti tisíc publikací.

Emil Frída, básník Jaroslav Vrchlický, byl nejen mimořádně plodným a nadaným autorem, ale také měl smysl pro pořádek, nejen ve vlast-

ních věcech (takže mohl působit i jako tajemník Českého vysokého učení technického v Praze, jako tajemník komise pro zkoušky středoškolských profesorů, sám profesor Karlovy univerzity, člen panské sněmovny ve Vídni aj.). Svou knihovnu, kterou měl zkatalogizovánu (původní katalog se ovšem ztratil), odkázal České akademii věd a umění, nicméně v letech 1922 až 1941 byla v opatrování Veřejné a univerzitní knihovny v Praze. Od roku 1976 je deponována na Starých Hradech, kde na přídeští knih v osmi různých evropských jazycích nalezneme básníkovu exlibris, jednotlivé svazky jsou očíslovány. Vrchlický nevypisoval glosy do těchto publikací, ale své názory a hodnocení psal na volné lístky, jež do knih vkládal.

V závěru chci věnovat detailnější pozornost knihovně Vladimíra Vaška čili Petra Bezruče,

opavského rodáka, jenž je pohřben na ústředním hřbitově v Opavě po dlouhém životě, kdy působil jako úředník brněnské nádražní pošty. Protože Památník Petra Bezruče na nedaleké Ostrožné ulici, kde stával původní rodný dům zničený na konci druhé světové války, je univerzálním dědicem básníkovým, je tam uložena také jeho knihovna v počtu přes tři tisíce svazků. Pochopitelně při několikerém básníkově stěhování se jistě ne-

Ruce (foto K. Z.)

zachovalo všechno, co mu kdysi patřilo, přesto pohled i do tohoto celku ukazuje Bezruč jako vášnivého, důkladného a uvědomělého čtenáře, se širokými zájmy o celou rozlohu českého písemnictví i literatur světových.

Většinu knih četl několikrát, v textu si věci, s nimiž souhlasil, zatrhával a někdy glosoval, v případě nesouhlasu psal k určitému místu vykřičník. Často si knihu označil na obalu podle svého ohodnocení, římská I byla nejvyšší ocenění, nejhorší IV. Část knih dostával darem od spisovatelů, většinou s vřelými dedikacemi, takže v jeho knihovně najdeme například celé Machara, Vrba, Demla, Nezvala a mnoho jiných. Za všechny zmíněné dedikace uvedeme jen jedno Nezvalovo věnování: „*Drahému Mistru, geniálnímu básníku, Petru Bezručovi, ze srdce.*“

Někdy autor Slezských písní do knih psal vlastní verše, většinou satirické, dotýkající se přečteného. Například Nezvalových 52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida označil sice „I“ a hojně v knize zatrhával, na důkaz souhlasu s poezií villonského vydědence, jakým se Bezruč v mladších letech cítil, ale na přídeští napsal: „*K lapsům. / Verše krásné, zoufalé, / letí zářivými slovy, / Vítězslave Nezvalé, / nařni Bobu Davidovi, / aby nestřílel kozlíky / a sa triemal gramatiky.*“ Takové satirické verše bychom našli ve více knihách, uvedeme jen vpisek v knize Svatopluka Čecha *Písně otroka a jiné básně* (1950) u jeho básně Step: „*Pokrákoral jste si, starý pane, / Gogolovy zalét do říše, / líp však dnes, kdy jiný vítr vane, / palcát zdvihat křepce do výše – / či litr pro staré pány?*“ Ovšem veršovaná věnování připisovali Bezručovi i sami dárci, například Jan Vrba v zaslané knize *Vysoký sníh* (1924): „*Za všechny ty lístky z končin*

bratrských / a za všechnu lásku, uzavřenou v nich – / z kraje chodského, kde hory také trčí / a za nimi šelma rozvírá chřtán vlčí – / Petře Bezručí, / posílám Vám čtení plné náručí.“

Nejprve ovšem Vladimír Vašek četl knihy, které měl jeho otec, středoškolský pedagog. Bratr Ladislav, písíci rodinné vzpomínky pod pseudonymem Vít Šedivec, doložil, že budoucí světově proslulý básník již na gymnáziu četl v originále Poeovu slavnou báseň Havran s jejím chmurně znějícím refrémem „nevermore“, která nesporně zapůsobila na pozdější baladickou tvorbu Bezručovu. Což neslyšíme zvukosled Poeův i v Bezručových refrénech „Maryčka Magdónova“ nebo „Bernard Žár“? Na gymnazistu Vaška měla vliv i ruská literatura, kterou ještě před maturitou četl v původním jazyce, byl to například romantik Lermontov, jehož verše dovedl ještě i po desítkách let recitovat z paměti a jehož vliv, tzv. démonismus, najdeme právě v Bezručově monumentální básni Já.

Tvůrce Slezských písní vzpomínal, jak při nočních službách na brněnské nádražní poště čítával všechny literární časopisy, které tam byly připraveny k rannímu doručování abonentům. Sám si tehdy předplácel i tzv. sešitová vydání světových autorů, Zolu, Arnošta Denise aj.

Neměl příliš v oblibě francouzské básníky, ale četl se zájmem Poláky, orientální autory (Thákur a Bhagavadgíta neboli Zpěv vznešeného), skandinávské literáty (Hamsun, Nexø), Němce, například ještě jako student obdivoval Lenaua a Heina, nemluvě o Friedrichu Hölderlinovi – příznačně sám Bezruč má ve Slezských písních báseň Hölderlin nad Neckarem. Znal pochopitelně Goetha v originále a do pozdějších českých překladů vpsal i po letech německé znění z paměti. Z ang-

lické literatury to byli zvláště Dickens a Wilde, z americké měl mimořádně blízko k Waltu Whitmanovi, do jehož sbírky Stébla trávy v překladu Jaroslava Vrchlického (1906) napsal: „*Bohéme, bohéme, / tuláku, tuláku, / bratře můj, bratře!*“

Z různých důvodů měl Bezruč blízko k antickému světu, v antických reáliích a myšlenkovém světě hledal paralely k současnosti, takže ve Slezských písních je mnoho ohlasů a motivů vycházejících z tohoto poznání. Byl výrazně ovlivněn řeckou filozofií, jak o tom psal v osmnácti letech příteli Jaroslavu Kunzovi: „*Moji kamarádi jdou z plesu do plesu, z hospody do hospody – a já sedím s dýmku ve šlafroku doma nad Anaximandrem a Zenonem a fabrikuju či vlastně opravuji dle mínění autorů své nepevné náhledy, jichž rozhodnutí přenechávám helenským filozofům.*“ V Bezručově knihovně se kromě jiných zachovalo dílo Očistná píseň – O podstatě světa od Empedokla z Akragantu, který měl vliv na Zenona. Přírodní filozof Empedokles ovlivnil i římského Tita Lucretia Cara – v jeho knize O podstatě světa Bezruč velmi

hojně zadržoval (např. verše „*Ač tedy leckoho žene zevnější síla / a často ho nutí kráčet nedobrovolně, / ba horempádem ho smývá: je v člověčí hrudi / cosi, čemu je dáno se bránit a vzpírat!*“

Petr Bezruč byl mimořádně vnímavým a důkladným čtenářem, jak jsme ukázali na několika příkladech. Jako by dával za pravdu názorům Schopenhauerovým, jež jsme uvedli na počátku – byl čtenářem uvědomělým, jenž se při četbě nepřestane zabývat vlastním myšlením. Zadržoval, glosoval, vpisoval, což je pochopitelně možné jen u knih z osobního vlastnictví.

Čtenářství je u Čechů tradicí od dob národního obrození. Když národ za časů habsburské monarchie nemohl o sobě rozhodovat sám, vzniklo heslo „V práci a vědění je naše spasení“. Na českých vesnicích nejvýstavnější budovou bývala škola, často spojená s knihovnou, a nebylo domácností, kde by se neuchovávalo aspoň několik knih. Právě z takových kořenů vyrůstali i čeští literáti, jimž kniha a četba byla a jistě i dnes je věcí potřebnou a téměř posvátnou.

U řeky (foto K. Z.)

Úvahy o ženách v literatuře aneb Ženská četba po česku

Milada Písková

Na úvod si dovolím řečnickou otázku: Existuje „ženská literatura“, existuje „ženská četba?“

Když se podíváme do literárněvědných příruček a slovníků literární teorie, nenajdeme o tom ani zmínku. Jako by teoretické bádání o literatuře tento pojem neznalo nebo nechtělo znát, protože je subjektivní nebo pejorativní sám o sobě. Vždyť četba pro ženy, to byly sentimentální romány, červená knihovna atp.

Takže – ano nebo ne?

Většina autorů, kteří se zabývají ženami – spisovatelkami, se výrazu „ženská literatura“ úzkostlivě vyhýbá. I v kontextu české literatury se zobrazení ženského světa setkává se značnou nedůvěrou. Přesto ženská literatura a ženská četba existuje a je víc než oprávněná. Co dnes považujeme za ženskou četbu? Škála je dosti široká. Je to nejen četba určená ženám, ale také knihy tvořené ženami, a to nejrůznějšího obsahu, případně kombinace obojího. Nemluvě o tom, že současnou ženu zajímá, stejně jako muže, jakýkoliv literární žánr, literatura faktu a literatura vědecká.

Proces požadující zrovnoprávnění žen začal v Evropě v době Velké francouzské revoluce, v 19. století se zaměřoval na získání volebního práva a práva na vzdělání.

U počátků ženské četby a literatury tvořené ženami stáli pochopitelně muži. Jednak probouzeli v ambiciózních ženách touhu se jim vyrovnat, jednak v mnohém podporovali jejich emancipační snahy, a nejednou pomáhali i finančně.

V českém prostředí měl vstup žen do světa literatury svá specifika. Dominantou nebyly ani sentimentální romány, ani „typicky ženská témata“, ba ani zarytý feminismus. Typickým znakem ženské emancipace v Českých zemích je zájem o vzdělání.

Už ve 40. letech 19. století se ustavil v Praze kroužek mladých žen a dívek, který vytvořil koncepci **Encyklopedie pro dámy**. Tvořilo ho přes 30 vlastenek a jeho duší byla Antonie Reissová – Bohuslava Rajska. Scházely se u sestry B. Rajske, Johany Fričové (matky J. V. Friče). Tyto ženské iniciativy podporoval známý český pedagog a filozof Karel Slavoj Amerling (1807–1884). Dámská encyklopedická společnost se změnila v roce 1843 v **Kroužek učitelek**, a ten se stal součástí Amerlingovy **Budče**, tj. učitelského vševzdělávacího ústavu, centra národních snah v českém školství. Některá hesla do tzv. *Encyklopedie budečských panen* napsala i Božena Němcová. Projekt Encyklopedie pro dámy nebyl nakonec realizován, ani nebyl vydán tiskem. Dochoval se však fragment jeho rukopisu (obsahující 52 hesel), který byl koncem 90. let 20. století objeven Vladimírem Macurou v Amerlingově písemné pozůstalosti. Tyto události jsou pro další vývoj ženské emancipace v Českých zemích zásadní. V 19. století byly jejími protagonistkami takové osobnosti jako **Božena Němcová**, **Karolina Světlá**, **Eliška Krásnohorská** a další, stoupenkyněmi desítky dalších žen. České feministky 19. století muže nezatracovaly, respektovaly hranici vzájemné úcty. Hledaly v nich oporu.

Rozvoj světové kultury a společnosti ve 20. století se projevil i u jemnější poloviny lidstva. Ženy – spisovatelky vyrovnávají krok se svými mužskými protějšky, prosazují se v celosvětovém měřítku a řada z nich získává i Nobelovu cenu za literaturu (Toni Morissonová, Wisława Szymborska, Elfriede Jelineková ad.).

Stav na počátku 21. století je tedy výsledkem složitého vývoje, který byl v Evropě zahájen na začátku 19. století. Ruku v ruce s rozvojem společnosti šla emancipace žen v soukromé, veřejné i kulturní sféře.

S otázkou „ženské literatury“ úzce souvisí otázka existence či neexistence ženského literárního stylu. Opět je předmětem dlouholetých diskusí. Na jedné straně stojí názory, že žádný ženský styl neexistuje, na druhé straně naopak, že ženy mají svůj přirozený styl. A navíc – že každá spisovatelka má svůj přirozený styl. To, že se v jistých obdobích v literatuře vyskytovala stejná nebo obdobná témata, bylo důsledkem společenské situace. Specifický literární ženský jazyk se pokoušela vytvořit feministická literatura (ta má ovšem prapůvod v americké literatuře 2. poloviny 20. století). Měl být opakem stylu mužského, tedy antiliterární, antilyrický, anti-rétorický. V této souvislosti se hovoří o specifické ženské ironii a lyrických žánrech ženské literatury, za něž se považují hlavně sentimentální román, deník, autobiografie, dopis. Ženy se zasloužily i o vznik specifické formy psychologického románu. Pro ženské psaní je totiž charakteristický psychologický, a nikoli rétorický způsob prezentace postavy. Právě ženské prvky literaturu obohacují, dodávají jí na rovnováze a úplnosti.

Přítomnost žen v literatuře může být pojímána jako tzv. feministické čtení, což znamená, že

se zabývá ženou jako čtenářkou, konzumentkou literatury. Žena ovšem vystupuje v literárním světě rovněž jako autorka – básnířka, prozaička, dramaticka atd.

Vstup žen do literatury nebyl rozhodně snadný (i když ženské autorky známe už z dob antiky a nejstarších kulturních říší – například v Japonsku). Musely mít značnou dávku odvahy, sílu postavit se proti konvencím a předsudkům, překonávat nejrůznější překážky. Ženy neměly možnost rozšiřovat si obzory jako muži, měly méně příležitostí k cestování, omezovala je i společenská pravidla. Většina děl velkých spisovatelek 18. a 19. století vznikala takřkájkajíc od zeleného stolu, v uzavřených obývacích pokojích. Už v té době se začaly ženy nad svým postavením zamýšlet. Např. Virginie Woolfová přemýšlela o tom, jak by vypadala tvorba Charlotte Brontëové, kdyby mohla žít svobodně jako muž, třeba po způsobu L. N. Tolstého. A naopak – byl by L. N. Tolstoj schopen napsat *Vojnu a mír*, kdyby žil celá léta izolován v ústraní? Muži – spisovatelé získávali zkušenosti a inspiraci na cestách, v dobrodružstvích. Ženy obvykle neměly ani dost financí na to, aby se mohly věnovat výhradně literární tvorbě. Vzpomeňme např. na Boženu Němcovou, která celý život trpěla nedostatečným finančním zázemím, ale i lidským porozuměním, až nakonec předčasně zemřela.

V čele českých emancipačních snah stály ženy – spisovatelky. Zhruba od 70. let 19. století narůstají jejich společenské aktivity, paradoxně mimo jiné podníceny válečným konfliktem, prusko-rakouskou válkou (1866). Neštěstí ostatních je vyburcovalo k pomoci v lazaretech, sirotčincích, organizovaly peněžní sbírky na pomoc potřebným. Tyto akce je stmelovaly, a tak začaly vznikat žen-

ské spolky. V roce 1871 vzniká v Praze **Ženský výrobní spolek**, o rok dříve **Americký klub dam**. Tyto spolky povzbuzovaly ducha, ale měly i praktický a vzdělávací význam.

Je velmi zajímavé nahlédnout do nejstarších ženských časopisů, např. *Kalendáře paní a dívek českých* (založeného roku 1888). Do prvního čísla přispěly téměř výhradně ženy (E. Krásnohorská, K. Světlá, T. Nováková, S. Podlipská, I. Geisslová, V. Sokolová a další). Duší tohoto kalendáře, ale také mnoha dalších „ženských“ akcí, byla Eliška Krásnohorská. Je autorkou úvodníku literární části, řady básní, medailonů významných osobností. V souladu s koncepcí ženských emancipačních snah najdeme v dalších číslech jak literární příspěvky, tak články poučné a vzdělávací, informace o literatuře pro ženy, ale také o novinkách v potřebách pro domácnost. Mnohé informace z této četby jsou aktuální dodnes.

Ženská otázka a ženská literatura byly vždy závislé na historické a společenské situaci, na postavení žen ve společnosti. Úsilí žen o právo na vzdělání, zejména na vyšší vzdělávání, bylo předpokladem pro získání jejich politických práv. V našich podmínkách byly ženy z politiky vyloučeny až do vzniku ČSR. Roku 1890 založila Eliška Krásnohorská v Praze první dívčí gymnázium ve střední Evropě. O sedm let později bylo ženám povoleno studium medicíny a farmacie. Od roku 1918 mohly ženy u nás studovat na všech fakultách vysokých škol. V témže roce šly poprvé k volbám.

V dějinách české literatury najdeme i příklady, kdy muži – intelektuálové pomáhali ženám spisovatelkám dobrat se místa na slunci. Připomeňme si např. T. G. Masaryka, F. X. Šaldu, Jaroslava Vlčka, Karla Čapka a další. Ve 20. století

vznikají dokonce autorské dvojice žena – muž. (K. Kraus – Sidonie Nádherná, K. Čapek – Olga Scheinpflugová).

V 60. letech 20. století přichází tzv. druhá vlna feminismu (v USA získává teoretickou a praktickou základnu). V našich podmínkách má v té době literatura úplně jiné starosti. Po „zlatých létech šedesátých“ nastává doba normalizace, odchod řady spisovatelů do emigrace, tvorba do šuplíku. Po pádu totality dochází k explozi literární tvorby od podob grafomanských až po autorskou tvorbu na velmi dobré úrovni. V podstatně větší míře se dostává do popředí zájmu také ženská četba, a to v obou základních podobách. Formou tzv. levné knihy se u nás šíří nejrůznější americké bestsellery (D. Steelová). Dochází k reedicím knih dříve zakázaných (*Gabra a Málinka, Kája Mařík*) nebo aspoň nevydávaných (*Červená knihovna*). Hlad je právě po tom, co se v posledních padesáti letech nesmělo vydávat a číst. Knihu si dnes může vydat každý, navíc elektronická podoba knihy přináší neskutečné možnosti. Na druhé straně knižní kultura upadá. Nerespektují se požadavky na kvalitní ediční práci, nerozlišuje se koukol od zrna.

Do literatury přichází však řada nových ženských tváří, nových námětů, nové inspirace. Počty spisovatelek v Českých zemích se počítají na stovky. Jen Obec spisovatelů vykazuje na 200 členek. To je ovšem jen špička ledovce. Úspěch sklízí autorky vesnických románů (Javořícká), které znovu nacházejí své čtenáře, ale i spisovatelky mladé, které přinášejí svůj pohled na měnící se svět a společnost. Knihy Ireny Obermannové, Báry Nesvadbové, Haliny Pavlowské, Alexandry Berkové, Ivanky Deváté a jiných jdou na dračku a dočkávají se tisícových nákladů. Vycházejí de-

sítky časopisů pro ženy. Následuje záplava pamětí (herci, herečky), renesance literatury faktu. Ženy se prosazují ve vědecké sféře a vědecké literatuře. Jsou redaktorkami klasických i internetových časopisů.

Co tedy dnes považujeme za ženskou literaturu? Škála je velmi široká. Jak už bylo řečeno, je to nejen četba určená ženám, ale také knihy tvořené ženami. Obsahová pestrost je nesmírná. Snad nejvíce beletrie, duchovní četba, esoterika, praktické příručky. Ženy najdeme i mezi autory slovníkových příruček nebo vědeckých prací. V 21. století má ženská tvorba stále větší zastoupení a ohlas u čtenářské obce. Díky rostoucí pestrosti

a mnohotvárnosti se stává rovnocennou partnerkou v oblasti literárního života. A kromě toho i dnes pomáhá prosazovat oprávněné požadavky žen v každodenním životě.

Prameny a literatura:

Kalendář paní a dívek českých na rok 1888–1901.

Praha : F. B. Bařovec. Praha : J. Otto.

Morrisová, P.: *Literatura a feminismus*. Brno : Host, 2000.

Nebeský, J. K. aj.: *Žena v české a slovenské literatuře*. Opava : Slezská univerzita, 2006.

Obstová, Z.: *Ženská próza v italské moderní literatuře*. Praha : Univerzita Karlova, 2008.

Zimní portrét (foto K. Z.)

Druhá strana koňa

Štefan Kolivoško

Kedysi dávno som počul takéto príslovie: „*Prepadol na druhú stranu koňa*“. Nerozumel som mu. Preto som si nechal vysvetliť jeho význam. Bolo mi povedané, že príslovie sa používa v súvislosti s ľuďmi, ktorí upadajú do krajnosti. Náhle zmenia svoje názory, predstavy, v súvislosti s nejakou vecou alebo činnosťou. Prekvapujú svoje okolie tým, že hovoria a konajú pravý opak v porovnaní s minulosťou. V modernejšom variante výkladu príslovia sa ešte dodáva, že vnuknutie na tieto zmeny názorov často diktujú momentálne „*módne trendy*.“

Občas sedím a premýšľam, či aj v tom našom knihovníctve sa nám nestáva, že prepadneť na druhú stranu alebo ináč povedané, že niečo prepískneme. Na prvý pohľad sa zdá akoby všetko bolo v poriadku. Potom si niečo prečítam ako je to inde a už nie som vôbec presvedčený, že je všetko v poriadku. Dokonca aj za „velkou mláskou“ sa niektorí sťažujú, že knihovníci občas upadnú do krajnosti.

Možno, že by sme si mali vstúpiť do svedomia a uvedomiť si, že trochu zdržanlivý rozumný konzervatizmus¹ ešte nikdy nepokazil žiadnu dobrú vec. Skôr naopak, prispel k jej kvalite.

Cez takéto úvahy som sa dostal až k modle knihovníctva z prelomu 20. a 21. storočia, k výpočtovej technike a informačným technológiám. Toto sú veci, o ktorých sa v našich zemepisných šírkach

nepochybuje a v slušných knihovníckych kruhoch sa o nich vyjadrujeme len pozitívne a s primeranou dávkou nadšenia. Možno sa mýlim, ale mám taký silný dojem, že už existuje určitý kánon ako treba tieto veci prezentovať. Odchýlka od tohto kánonu sa kruto trestá formou skrytého alebo priameho výsmechu, dehonestáciou odbornej spôsobilosti a ďalšími účinnými metódami, ktoré príslušného odvážlivca postavia na pokraj knihovníckeho sveta. Už len čakám na prvých exorcistov, ktorí napravia mysle tých, ktorí nie sú absolútne stotožnení s tým, že knihovníctvo a informačné technológie sú synonyma.

Je nám všetkým jasné, že na Slovensku, v profesionalizovanej knižnici, temer neexistuje panenská pôda bez výpočtovej techniky. Teda už nepôjde o to či zavádzať alebo nezavádzať výpočtovú techniku, resp. informačné technológie. Otázka skôr znie, akú techniku a aké technológie zavádzať.

Zodpovedanie tejto otázky je na prvý pohľad veľmi jednoduché. Je potrebné zavádzať lepšiu techniku a technológiu ako bola tá doterajšia. Čo to však v konkrétnej praxi znamená, to je už ťažšia otázka. Ak ostaneme na úrovni softvéru, to potom zvyčajne predstavuje podstatne komplikovanejší program ako bol doterajší, dosahujúci veľkolepé parametre, ktoré nikto nevyžaduje a riešiaci veci, bez ktorých sa knihovník, ale aj používateľ zaobíde. Ťažkosti nie sú v tom, že program vie tieto, nie prioritné veci riešiť, ale skôr v tom, že to kupujúci teda knižnica musí zaplatiť. Platí aj za úkony, kto-

¹ Pochopiteľne tu je potrebné konzervatizmus odlišiť od zápevnictva, lenivosti a ničnerobenia.

ré nie sú vždy potrebné. Knižnica po druhýkrát vynakladá financie, keď komplikovaný program musia pracovníci zvládnuť na školeniach, ktoré vôbec nie sú lacné.

Prečo vlastne dochádza k takýmto situáciám? A povedzme si úprimne, nie je to len špecifikum knihovníctva našej krajiny. Tieto ťažkosti existujú aj inde. Americká knihovníčka Nancy Kalikow Maxwell hovorí priam o smrteľných hriechoch, ktoré sa spáchajú pri zavádzaní nových technológií v knižniciach. Nebuďme však až tak prísny.

Nazdávame sa totiž, že ani pani Nancy nemyslela to tak smrteľne vážne. Problém je asi v tom, že pri zavádzaní novej techniky alebo softvéru zvyčajne stojí vrcholový menežment knižnice. Ten ale spravidla nemá konkrétne dennodenné skúsenosti s používateľom a jeho požiadavkami. Žiaľ, mnohokrát sa zabúda na prioritné požiadavky používateľa voči knižnici. Používateľ od knižnice očakáva predovšetkým dokumenty, jednoducho použiteľné katalógy a ústretového knihovníka pri vyhľadávaní dokumentov.

Lesní muž (foto K. Z.)

Je jasné, že počítače alebo softvér pre firmu, ktorá ich predáva, sú tovarom, ktorý je potrebné čo najvýhodnejšie predať. Zamestnanec firmy s úplnou samozrejmou informuje o pozitívach produktu. Ba priam ich stavia do neprekonateľných pozícií. Pre vzbudenie dojmu absolútnej serióznosti poukáže aj na drobné ale zanedbateľné nedostatky. Žiaľ, mnohokrát, tí čo rozhodujú o nákupe týchto produktov podľahnú takýmto krasorečneniam. O skutočných rizikách a nákladoch zvyčajne nepadne ani slovo. Knižničný menežment okúzlený daným programom ignoruje skutočnosť, že softvérový priemysel je jedným z najdynamickejších odvetví hospodárstva. S touto dynamikou sú však spojené aj rizika vo vývoji.

Po čase sa títo zamestnanci knižnice stávajú úplne posadnutí komplikovanými megalomanskými technickými riešeniami, či to ich knižnica potrebuje alebo nie. Neznášajú žiadnu kritiku svojich postupov. Nepripúšťajú možný vývoj v knihovníctve mimo techniky a technológií. Podľa nich je jedinou možnou cestou rozvoja knižnic ich „naládovanie“ výpočtovou technikou, ktorá vyrieši všetky problémy knihovníka a čitateľa.

Neberú ohľad na ľudský faktor. Nechcú a nevedia pochopiť, že nie pre každého je absolútnou prioritou najnovšia technológia. Vo svojom okúzlení počítačmi nepripúšťajú, že keď je nejaký systém príliš zložitý a jeho ovládanie si vyžaduje mnoho úsilia, väčšina používateľov ho odmietne a nebude ho využívať. Sú schopní ignorovať aj zjavné skutočnosti keď z nejakého procesu je vynechaná výpočtová technika. Je

napr. očividné, že bežné informácie o činnosti knižnice sa používateľ jednoduchšie a pohodlnejšie dozvie od personálu knižnice, akoby mal pre tento účel využívať knižničné počítače. Tak hlboko sú presvedčení o dokonalosti „zbožňovaného“ produktu, že nepredpokladajú akúkoľvek poruchu. Keď však porucha nastane, obviňujú z neschopnosti obsluhujúci personál a len ťažko vedia pripustiť nedokonalosť techniky. Dokonca niekedy upadajú do takých detinskostí, že vedome zatajujú nedostatky softvérov. To je už len krok k tomu, že knižnica nie je pripravená na poruchy, ktoré pri zavádzaní nových technológií zákonite nastávajú. Považujú ich za nejaké „osudové rany“, ktorými je nezaslúžene stíhaný proces vývoja programu alebo technológie, eventuálne ich aplikácií.

Osobitým úkazom je všemožná snaha byť za každých okolností prvý pri zavádzaní nových technológií. Nemožno nič namietť proti progresu a zdravej súťaživosti. Považujeme však za nezodpovedné, ak knižnica nie je pripravená na dané postupy, a menežment ich napriek tomu násilne presadzuje. Je už len otázne, či tu nemáme do činenia s určitým druhom narcizmu.

Ostáva smutnou skutočnosťou, že v takomto prostredí zamestnanci knižnice – ľudia, sú len akýmiś šachovými figúrkami, ktoré sa posúvajú na vopred určené pozície. V takejto atmosfére absentuje snaha chápať požiadavky a mentalitu používateľa. Teda nenapĺňajú sa potreby a vôľa ľudí, ale akási virtuálna realita techniky a technológií.

Internet pro knihovníky, internet pro uživatele, internet pro změnu

Aleš Hrazdil

Internet měl v knihovnách donedávna svůj mě-síc, klaněli jsme se mu ve všech pádech a o jeho roli v knihovně bylo popsáno mnoho papíru i virtuálních stránek.

Můžeme o něm slyšet jak z hlediska informační vědy a informatiky, tak oborů psychologických či z aspektu interdisciplinárního až transdisciplinárního. Ostatně o tom nás přesvědčila letošní konference Kniha ve 21. století. Nicméně pojďme se o něm pobavit docela přízemně, co nám dal a vzal jako knihovníkům z pohledu všedního života v bibliotéce.

Naše předky reklama přesvědčovala, že mýdlo s jelenem změní naši ženu k nepoznání. Nevím, co knihovní metodici slibovali starostům obcí při internetizaci knihoven, ale internet bezpochyby promění každou knihovnu. Pocítí to uživatel stejně jako knihovník, a ten druhý i na místech, kam noha uživatele vstoupí spíše omylem. Příkladem je katalogizace.

Jistě, teorie praví a praxe potvrdí, že kabely on-line propojí katalogy jak v lokální síti, tak v oné světové pavučině. Můžeme sdílet a stahovat záznamy, říkat tomu vznešeně download, nebo si přiznat, že mnohé knihovny jsou spíše v roli tiché tasemnice, která využívá pile pár chudinek, úspěšně zvládajících hromady nových dokumentů a krmících svými záznamy lokální nebo souborný katalog. Samozřejmě je to užitečné parazitování, jde o úsporu intelektuální stereotypní práce a zodpovědná

knihovna se jen pasivně nekrmí přisunutými záznamy. Mění status, přidává exemplářové údaje, ale dbá i na to, aby stahovala jen záznamy bezchybné a kvalitní. Nesmí to s tou snahou ovšem přehánět, jinak je hned podezřelá, že má vůči sdílení psychické zábrany, a bita sloganem „raději blbě, ale jednotně“. V jednotě je nejen síla, nýbrž i čistota souborných katalogů. Zase jsme u té tasemničky, čím se nacpe pán, musí i kmán. Tvrdě na ně dopadá požadavek harmonizace a tvorby autorit a dodržování jednoznačných standardů či formátů.

Odhlédněme od ušlechtilých teorií. Náhorně věc vypadá takto: Dříve jsme si ulepili záznamy doma podle nejlepšího vědomí a svědomí, výsledky viděli jen naši uživatelé, zhusta knihovnických pravidel neznali. Maximálně jsme se mohli obávat, že velcí duchové tvůrců pravidel se obracejí ve svých hrobech, pokud již stačili zesnout. Dnes ale Růžena v okresním městě X kraje Moravskoslezského se děsí, že udělá malou chybičku v jednom políčku, nebo dokonce špatně odhadne třeba hlavní název. Ó hrůzo! Chybu totiž uvidí třeba Arnošt z Pardubic. Toho Růžena platonicky milovala již na střední knihovnické škole v Brně, ale on se teď utvrdí on-line v názoru, že je husa a nána a ani tu oboustrannou mezeru nezvládá, autora přehlédla. Nejlépe bude, když si Růžena koupí metr dvacet kvalitního lana a skončí s elektronickou katalogizací i mrzkým životem katalogizátorky na internetu.

S moderními prostředky došlo u katalogizátorů ještě k jedné pohromě: Zatímco původní věcný zpracovatel si udržoval ve své svatyni tělesnou svžest a mládí, nyní rychleji chátrá a stárne. Jak je to možné? Dříve indexátor ke své práci potřeboval příruční knihovnu, nacpanou překladovými a výkladovými slovníky oborů; nezbytností mu byly kartotéky napěchované lístkovým heslářem, případně stěny obložené věcnými služebními katalogy. U každé zpracovávané publikace pak několikrát vstal, aby si našel, co znamená termín, jak se tvoří heslo, co máme pod konkrétním tříděním, jak se dělalo podobné dílo – to už mne dnes nohy bolí, řekněte aby tu sedavou práci spral! Příručky však zastarávaly rychleji než vývoj vědy, směřující stále více k vzniku inter- a multidisciplinárních oborů, tedy novým vědám s novými, často krkolomnými názvy a termíny. Konzultace s odborníky, čili běhání k telefonu, také k ničemu nevedlo, byť kateder kvete v Ostravě dosti, neboť odborník nechápe používání řízených slovníků a formalizovaného jazyka. Řeč se s odborníkem mluví, nervy tečou, problém se nevyřeší. Internet vše změnil. Knihovník je rozvalen v kolečkové polstrované židli u on-line katalogu a unaveným okem obdařeným neurotickými tiky on-line pátrá na monitoru v reálných i virtuálních souborných katalogích, jak publikaci zmáklí jinde. Pokud nenajde nebo jej národní guruové či kolegové neuspokojí, pak zahájí vlastní analýzu. Najde si elektronické překladové slovníky a termíny hledá na www stránkách. Dříve věděl, že pokud pojem nenalezne v jednom slovníku dole v polici, může ještě běžet do studovny, pak to lze jen vzdát. Teď ví, že záleží na rešeršní strategii a výdrž, na internetu se najde téměř vše, pokud nerozumí, pře-

kladač mu napoví. Tak se rychlopřekladem dozví, že tato královna byla „*velký bojovník-samice, která urval staré místo velkému tuleni-náčelníkovi. Cítili ostudu uvolňovat do vojska žen, a skupina fanatických kněží, které prosazovaly standardy, a vrhl se k útoku impulzivní hněv.*“ Přečte jednou, dvakrát, spolkně prášek na uklidnění a vystříhne perfektní autoritu o starověké královně pro národní soubor.

Před očima internetizovaného knihovníka defilují virtuálních strany jedna po druhé. Nešťastník zvažuje, termín je nosný, aby se stal preferovaným, a přitom sedí a sedí, srdce mu usedá a pozadí se rozsedá. Při té intelektuální pásové výrobě oči ubývají, kila přibývají, pokrok pádí kolem vás a ve rychle stárnete. Pane Nerudo a Tyrši, už neplatí, že „*kdo chvíli stál, již stojí opodál*“. Je to jinak – „*Kdo chvíli poseděl, do internetu nehleděl, ten kouká jak skaut, úplně je out!*“ Útěchou knihovníkům může být, že kolem boků přibývají a svalově ochabují i naši uživatelé, kteří už se také neproběhnou. Dříve chtě nechtě museli pro každou publikaci do půjčovny, pro každou informaci do studovny. Bichlemi listovali, u knihovnic žadonili, v zásuvkách katalogů šmejdili, žadanky (že by též od slovesa žadoniti?) vyplňovali, pak čekali a doufali. Konečně je zavolali, aby jim pošeptali to trpké – půjčeno, půjčeno. Ale aspoň se prošli. Nyní namnoze již z pohodlí domova či útulného zákoutí školy, rozvaleni v kolečkové polstrované židli u www OPAC katalogu objednájí toužený dokument. Nebo jej s lenivým odfrknutím rezervují. Pak si přijdou (nebo žel pro nás také nikoli) jen ono dílo vyzvednout. Jen počkejme, až nastane éra zvukové interakce s počítačem, pak budeme my i čtenáři jen povely štkat, ani ten prst už nezvedneme, pokud ovšem zatracený

dokument nebude na papírovém nosiči, pak si přikoupíme robota-listovače.

Internet skýtá i další rozkoše. Z onoho pohodlíčka domova nebo pracoviště nám uživatel také vynadá, že v autoritě převzaté z Národní knihovny jsme ho udělali o rok starším, případně jsme mu přisoudili autorství publikace, kterou nenapsal; jindy naopak žádá kategoricky, ať ihned napravíme, že není uveden v původcích, byť je v knize čtvrtý v pořadí odpovědnosti, to pořadí přece nevadí, ujišťuje, že dílo napsal skoro celé sám, tak šup, šup...

Tím se dostáváme k poslednímu z nových jevů, jimiž nás obdařila síť sítí. Je jím nový typ klientely, využívající bezplatného přístupu k internetu. Možná za čas zmizí, až internet pronikne do každé domácnosti, ke každému bezdomovci. Je zajímavé, že byť se stále setkáváme s novými zájemci o naše služby, kteří se upřímně a s ostychem ptají, zda máme i takové obyčejné knihy, jak opravit střechu nebo založit zahrádku, či vytrhnout velrybě stoličku (resp. hadovi jedový zub), když jsme ta vědecká knihovna, tak na druhé straně ostych neplatí. Jsou zde také uživatelé, kteří si do vědecké knihovny přicházejí pro poznatky, nemající s odbornou informací nic společného. S vědeckou knihovnou a jejím tradičním posláním se shodují asi jako tamtamy s elektronickou poštou. Tito klienti někdy zůstanou u internetového stánku zdarma, jindy se nastálo uvelebí v multimediální studovně. Jsou mezi nimi zarytí šachisté, kteří využívají celých deset hodin otevírací doby k nekonečné partii a předčí i jogíny v pohrdání tělesnými potřebami – nepijí, nepřijímají potravu, nevyklučují (někteří ani pot). Vše ověřil biomonitoring službu konajících kolegyně.

Urostlý gay se neváhá vyzbrojit ocasem (přišitým na kalhoty) a drápy, a takto vyzdoben, k úžasu ostatních konzumentů darů sítě, hraje virtuální hru, v níž je přece vlkem. Ženy ve velice pozdním rozpuku hledají souznění duše opačného pohlaví, raději ovšem více duší, neboť sichr je sichr, takže je nutno vysedávat až do konce pracovní doby, dokud poslední knihovnice nechraští zoufale klíči, vždyť – co když se právě v devatenáct nula nula chytil ten pravý? Mladí muži, hledající souznění dívčí duše (nebo spíše těla?), také nejsou výjimkou, a tak se mnohdy ani neumyjí, jak spěchají, aby právě dnes strávili cca osm hodin lákáním té pravé družky života do svých mužných sítí. Vědu svým studiem neobohatí ani zájemci o stahování portrétů hokejistů, či různých „stars“, ať už jsou super nebo jen z telenovel, z filmů apod. Jiní ani nic nenahrávají, jen na tutéž stránku zírají oddaně den po dni, týden po týdnu. Stahují se samozřejmě i melodie, slzí se nad epizodami seriálů, navádí se služba, aby se podílela na porušování autorských práv a páčila si prsty s vypalováním. A k tomu klienti vyjadřují znechucený podiv, jak jsou ty ženské nevstřícné, dokonce i za ty blbě barevné obrázky vytištěné na A3 chtějí mít zaplacené, a ještě namítají, že prý mohou být neostré. No to jsou v té vědecké ale služby!

Přece jen odbornější jsou žadatelé o katastrofy půd či nemovitostí, zajímající se hlavně o sousedy. Nebo kverulanti, kteří neuspěli u JUDr. a běží do knihoven za PhDr. a Mgr., aby jim našli ty pravé paragrafy a ještě podali fundovaný výklad, jak zničit protivníka, souseda, či celý stát, protože to nedokázal ten hloupý advokát.

Ríkáte si, ať už přestanu, že to už stačí, ale kdeže! Vždy může být hůře, a to i s internetem. Je tu

ještě jedna oblast – pravá erotika. Ta přiláká i skutečného tuláka i dítě o třináctém lítě. Slečny se třpytivými čelenkami v havraních vlasech, v barvitě módě, bohatě nalíčené, přicházejí po špičkách, aby vypadaly větší. Ale, ale, říkáte si, to není tak špatné, když ve třinácti s občanským průkazem své sestry proklouznou do knihovny, která je přístupná od patnácti, protože oddělení pro mládež jim už nestačí. Co vás nemá! Dychtivě se chápou elektronických myší právě u nás, neboť v městských knihovnách nemají přístupné stránky typu „libimseti“, „seznamse“ a tak podobně. Nevíme, jak jim to jde ve škole, ale zakaž jim jednu adresu, a najdou deset dalších s obrázky potenciálních frajerů, piští vzrušením a doufají, že je ta baba neodhalí a nevyprovodí. Kdo hledá, ten najde. Děvy se kochají úlovky tak vehementně, že je nutno je tišit. Zato nešťastníci, kteří přišli hledat ve faktografických, bibliografických nebo plnotextových databázích, nemají bez zoufalého boje služby šanci se k počítačům vůbec dostat. V tramvaji pak uslyšíte – byla jsem ve vědecké, hledala jsem Deža, ale ta baba mě vyhodila, i když jsem neřekla, že mi je dvanáct, ale sedmnáct.

A závěr? Internet zvýšil především hlad po informacích, ale i hlad po virtuální zábavě. Rozšířil nejen informovanost, ale i tělesné pozadí mnohých knihovníků

i mnoha uživatelů. Rozšířil však i spektrum klientů knihoven, alespoň těch univerzálních vědeckých, přibýlo i zájemců v nižších věkových kategoriích.

Každopádně zkušenost s internetem je naprosto převratná. A to platí pro obor knihovnictví stejně jako pro obyčejnou lidskou (případně psychosociální) stránku každého z nás.

Totemy (foto K. Z.)

Knihovna Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových Filozofické fakulty v Olomouci

Daniel Soukup

*Pro Židy byla kniha jako člověk.
(Solomon Schechter, rabínský učenec)*

Židovská tradice vždy chovala ke slovu a knihám vysokou úctu. Opotřebované a věkem poškozené posvátné texty jsou po staletí ukládány do speciálních prostorů, tzv. genizot, aby byly uchráněny od znesvěcení. Odtud jsou později vyzvednuty a pietně pohřbeny ve zvláštní části židovských hřbitovů. Židé věří, že obsah knih odchází vzhůru do nebe stejně jako lidská duše. Přáním pracovníků olomoucké judaistiky je, aby se její knihovna nestala pouhou genizou, ale aby sloužila jako živá instituce všem, kteří mají zájem o studium a poznávání židovské historie, kultury a náboženství.

Dějiny *Knihovny Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových FF UP Olomouc* jsou sice prozatím krátké, avšak s odstupem dvou let její existence lze konstatovat, že nebezvýznamné. Z původně příruční knihovny Kabinetu judaistiky, jenž vznikl již v roce 2004, se díky sponzorským darům rozrostla knižní sbírka natolik, že dnes představuje prozatím malou, ale obsahově hodnotnou odbornou knihovnu tematicky vymezenou širokým spektrem judaistických studií. Relativní výjimečnost knižního fondu, kterým judaistická knihovna disponuje a který představují především zahraniční publikace (množství titulů není v žádné z domácích on-line knihoven, ba ani v knihovně

Židovského muzea v Praze), zvyšuje její celkovou hodnotu a řadí ji mezi ostatní specializované odborné knihovny u nás.

V roce 2007 věnoval pan Daniel Melchet, potomek Bena Salpetera, který strávil své dětství v Olomouci, kabinetu judaistiky sponzorský dar ve výši 35 tisíc USD, z něhož byly financovány i první knihovní akvizice, jež se staly základem nově založené *Knihovny Niny a Bena Melchet-Salpeterových*. Ta byla v květnu 2008 slavnostně otevřena za přítomnosti velvyslance státu Izrael v ČR Yaacova Levyho. Základní fond *Knihovny Centra judaistických studií*, který je nadále doplňován novými přírůstky, tak nese jména rodičů jejího fundátora.

Součástí *Knihovny Niny a Bena Melchet-Salpeterových* je rovněž pravidelně rozšiřovaná dlouhodobá výpůjčka několika set judaik zejména v anglickém jazyce. Touto výpůjčkou podpořilo olomouckou judaistiku sdružení *Respekt a Tolerance* v čele s panem Ludkem Štiplem, které se zabývá dokumentací historie bývalých židovských komunit v Mohelnici, Lošticích a v Úsově. Sbírkou tvoří knihy z knihovny sdružení *Respekt a Tolerance* s názvem *Dr. Stanton Canter Library*. Stanton Canter je jedním ze zakladatelů, spolupracovníků a mecenášů sdružení, který pravidelně obstarává nové tituly, jež mohou využívat pracovníci a studenti CJS. Tento fond, přestože není v majetku *Centra judaistických studií*, je pro-

střednictvím katalogu, signatur a přírůstkových čísel organickou součástí *Knihovny CJS*. Knihy mají vedle obligatorních katalogizačních údajů knihovny své vlastní registrační číslo, u něhož je uvedeno i jméno některé z obětí šoa někdejších židovských obyvatel Mohelnice, Loštic a Úsova, jíž je kniha dedikována *in memoriam*.

Vedle občasných nově nakupovaných knižních přírůstků je nutné zmínit rovněž dar *Jüdisches Museum, St. Pölten*, které věnovalo *Knihovně CJS* kompletní řadu Encyklopaedia Judaica. Dohromady *Knihovna Niny a Bena Melchet-Salpeterových* obsahuje nyní necelých 1300 svazků.

V říjnu 2008 bylo kabinetu slavnostně propůjčeno jméno zakladatele vídeňské judaistiky prof. Kurta Schuberta a jeho manželky Ursuly Schubertové. Byl to právě profesor Schubert, který podporoval vznik Kabinetu judaistiky FF UP Olomouc a který s kabinetem rovněž úzce spolupracoval. Ursula Schubertová, kunsthistorička vídeňské univerzity, se zabývala především uměleckými památkami raného křesťanství a helénského judaismu. Oba manžele tak spojoval obdobný vědecký zájem. Další významnou část knižního fondu *Knihovny CJS* tvoří odkaz soukromé knihovny zesnulého prof. Schuberta čítající přes 800 svazků zejména německojazyčné literatury. Schubertova sbírka

tvoří v rámci judaistické knihovny samostatnou část s vlastním dělením a signaturami ve snaze zachovat ji jako unikátní celek, jenž umožňuje nahlédnout do vědeckého zázemí jedinečného badatele. Vedle slovníků a encyklopedií obsahuje kromě četných judaik také studie věnující se ranému křesťanství a byzantskému umění, mezi nimiž nechybí ani práce manželů Schubertových. Patronkou Schubertova knižního fondu je jednak jeho dcera Eva Schubertová, která se zúčastnila rovněž slavnostního přejmenování kabinetu judaistiky, jednak jeho žačka a interní lektorka *Centra judaistických studií* Louise Hechtová.

V současnosti má knihovna příslibem další objemnou knižní donaci od pana Chaima Franka

*Budova na třídě
Svobody v Olomouci*

z *Dokumentations-Archiv für Jüdische Kultur und Geschichte* v Mnichově. Jedná se o 220 kartónových krabic, obsahujících početná judaika, studie zabývající se současnými dějinami a větší množství periodik. Dar měl být slavnostně předán již v průběhu roku 2009, avšak dlouho trvající stěhování CJS do nových prostorů na Třídě Svobody tomu doposud bránilo.

Aktivity a služby Knihovny CJS

Pro fungování a provoz *Knihovny CJS* jsou v současnosti zásadní dva momenty. Jednak pře-

stěhování *Centra judaistických studií* do bývalé budovy Přírodovědecké fakulty FF UP Olomouc na Třídě Svobody 26, kde knihovna v prvním patře získala reprezentativní prostory odpovídající její velikosti i poslání, jednak pořízení katalogizačního modulu knih, map a hudební knihovního systému Clavius s licencí do 10 000 svazků, jenž od roku 1998 úspěšně vyvíjí firma LANius s.r.o. Tento moderní integrovaný systém umožňuje vytvořit elektronický seznam titulů a svazků, který eviduje základní údaje o knize podle mezinárodních pravidel (ISBD). V současnosti je z více než

2000 knih (tj. z 800 knih Schubertovy sbírky a 1300 svazků Melchetovy knihovny) zcatalogizováno zhruba 10 % knižního fondu, tento počet má i svoje přírůstková čísla a signatury. Do konce roku 2010 je plánováno dokončení základní evidence a katalogizace *Knihovny CJS*. Tím se knihovna zařadí do sítě institucí využívajících knihovní systém Clavius, což jí umožní například zveřejnění katalogu na webových stránkách či postupné sdílení informací s ostatními knihovnami, včetně Národní knihovny v Praze.

Knihy jsou rozděleny podle klasifikačního schématu, které se snaží reflektovat potřeby vyučujících a studentů a jež je přizpůsobeno rovněž organizaci studia podle pěti základních modulů: dějiny Židů, dějiny židovského myšlení, židovská kultura a literatura, Židé na Moravě a praktická výuka jazyků. Prozatím bylo stanoveno třináct tematických okruhů studia judaistiky: biblistika, teologie, kultus, filozofie, jazyky, literatura, dějiny Židů, dějiny antisemitismu a holocaust, Izrael a sionismus, umění, židovsko-křesťanské vztahy, islám a příručky.

Jedním z úkolů, které si *Centrum judaistických studií* klade, je i kulturně-osvětová činnost, k níž patří zpřístupnění judaistické knihovny nejen studentům a odborné veřejnosti, ale rovněž členům olomoucké židovské obce a všem zájemcům o židovskou problematiku. Knihovna tak může být do značné míry středem judaistického bádání v rámci regionu. Zde se budou konat také kulturní a vzdělávací akce spojené s judaistickými tématy určené širší veřejnosti. Kromě pravidelných přednášek externích odborníků je na letní semestr 2010 například plánován cyklus autorských čte-

ní, v němž zazní texty spisovatelů, kteří nějakým způsobem reflektují a tematizují ve svých knihách židovství (Radka Denemarková, Kateřina Sidonová, Pavel Brycz, Roman Erös).

Knihovna Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových bude zájemcům přístupná každé úterý a středu v čase 9:00–11:30 a ve čtvrtek v čase 14:00–16:00. Distanční výpůjčky jsou umožněny pouze pro pracovníky Centra judaistických studií do jejich pracoven na dobu nutnou k využití díla pro odbornou a lektorskou práci nebo jako trvalou výpůjčku do příruční knihovny příslušného pedagoga. Pro studenty a veřejnost jsou výpůjčky knížek pouze prezenční. V knihovně je možno pořídit xerokopie vybraných částí knih.

Portrét (foto K. Z.)

Hudební zázraky v našem mozku

Helena Veličková

Hudba se dnes stává módou a těch, kteří ji poslouchají, žijí s ní, nebo ji takřikajíc „konzumují“ celé dny aspoň pomocí sluchátek a přehrávače MP3, stále přibývá. Kniha *Musicophilia*, jejíž autor Oliver Sacks zaznamenal své zkušenosti neurologa a psychiatra, ale i sebe jako člověka hudebně silně založeného, má pro tuto módu jednoduché vysvětlení: Prakticky na všechny z nás má hudba silné účinky, ať už ji vyhledáváme, či nikoli, ať už si o sobě myslíme, že jsme, anebo nejsme mimořádně „muzikální“. Tato přirozená náklonnost k hudbě, „muzikofilie“, se projevuje již v dětství, je zřetelná a ústřední v každé kultuře a pravděpodobně sahá až k úplným počátkům našeho druhu. Může být rozvíjena nebo formována kulturou, ve které žijeme, životními poměry nebo zvláštním nadáním či vadami, které jako jedinci máme – ale leží tak hluboko v naší lidské přirozenosti, že nás to svádí myslet si, že je vrozená. Každý z nás asi prožil muka melodie, která pronásleduje mozek poté, co do něho vnikla z nějaké „chytlavé“ reklamy nebo „tvrdošíjně“ muziky. Občas někteří dokonce slyší tóny nebo signály, které objektivně nezazněly. Hudební halucinace může být zábavnou mozkovou hrou, může však být i předzvěstí migrenózních strážní nebo epileptického záchvatu. Absolutní sluch, který mnozí považují za skvělý mimořádný smysl, jenž umožňuje člověku okamžitě zazpívat nebo zapsat jakoukoliv skladbu v odpovídající poloze, může také působit problémy. Příkladem je proměnlivé ladění hudebních nástrojů. Sedmiletý Mozart porovnával své malé housle s těmi,

na něž hrál jeho přítel Schachtner, a řekl: „Jestli sis nepřeladil housle od té doby, co jsem na ně posledně hrál, budou o čtvrt tónu níž než tyhle moje.“ Je-li celkově nějaký nástroj vyladěn výš či níž, nepozná někdo, kdo absolutní sluch nemá, ale toho, kdo jej má, to může znervózňovat, nebo mu to dokonce znemožnit na takový nástroj hrát. Například pro jistého vynikajícího pianistu, zvyklého hrát Beethovenovu Mondschein sonátu v určitém vyladění klavíru, „bylo utrupením hrát tuto skladbu v jedné tónině a slyšet ji v jiné.“ Je to asi jako bychom na tržišti zjišťovali, že kvůli dočasným zrakovým potížím nám banány připadají oranžové, salát žlutý a jablka růžová.

Synestézie je zvláštní asociační schopnost, kdy člověk zažívá splynání různých smyslů – například tóny vnímá jako barvy. Obdařen je tím jeden ze dvou tisíc – jde o fyziologický fenomén, závislý na integritě určitých oblastí kůry mozkové a spojích mezi nimi. Zničení těchto oblastí mozku u jednoho muže způsobilo barvoslepost, takže nebyl schopen vnímat *žádnou* barvu, včetně „barvené“ hudby.

Muzikoterapie je známou alternativní medicínou. O jejích možnostech se však obecně ví poměrně málo, a přitom jsou fascinující. Například to, jak děti dovedou znovu získat řeč a jazyk dokonce i po vyjmutí celé mozkové hemisféry (tento zákrok se někdy provádí u dětí, které trpí nekontrolovatelnými záchvaty). Ačkoliv je lingvistická dovednost obecně spojována s levou hemisférou, pravá hemisféra má rovněž lingvistický potenciál

a může převzít jazykové funkce téměř kompletně, alespoň u dětí. Do určité míry se to daří i u dospělých afatických pacientů melodicko-intonační terapií, apelující na hudební dovednosti pravé hemisféry. Obnovení řečových schopností je způsobenou vlastně tak, že hudební aktivací správné části tzv. Brocovy oblasti se utlumí patologická část Brocovy oblasti. Zpívání a melodická intonace zapojují obvody pravé hemisféry do obvyklé aktivity a zároveň tlumí aktivitu patologickou. Bludný kruh v mozku je, stručně řečeno, nahrazen koloběhem léčebným.

Tělesná ztuhlost je dalším problémem, v němž hudba leccos může. Například u Parkinsonovy choroby je potíží v neschopnosti spontánně iniciovat pohyb – parkinsoničtí pacienti se vždy „zarazí“ nebo „ztuhnou“. Protože mají poškozena bazální ganglia, nemohou začít žádný pohyb, ale dovedou výborně reagovat na určité podněty. Parkinsonika oživí něco tak jednoduchého, jako je hození míčku, třebaže jakmile ho chytí a hodí zpět, opět ztuhnou. Déletrvající úlevu a pocit svobody pohybu jim však může poskytnout hudba.

Ve starověku byla hudba pokládána za jednu z forem modlitby, komunikace s vyšším světem, který člověka mohutně přesahuje a zároveň je plný pozitivní a léčivé energie, kterou prostřednictvím hudební produkce může člověk přivést k sobě na zem podobně jako hromosvod energii blesku. Hudba nám přinejmenším ukazuje hloubku emocí, otevírá v nás schopnost pozitivního vnímání a myšlení,

schopnost milovat svět, a může být tak našim nejlepším lékem v každé nemoci, zejména související s nervy a psychikou. Podle Olivera Sackse nám hudba také pomáhá definovat to, čím jsme, neboli uvědomit si a procítit naši osobní celistvost – vždyť pojem „člověk“ a „lidství“ zahrnuje představy, z nichž všechny snad ani nelze slovně formulovat.

Musicophilia: Příběhy o vlivu hudby na lidský mozek / Oliver Sacks; přeložila Dana Balatková. – Vyd. 1. – Praha: Dybbuk, 2009. – 375 s. ISBN: 978-80-86862-92-7

Noc přichází (foto K. Z.)

STARÉ NOVINY

O kouření a o tom, jak komu voněl před sto lety tabák

Jakou tajemnou a neodolatelnou přitažlivost jeví podivný požitek kouření? Je skutečně podivným, neboť nemůže se jako o ostatních lidských požitcích a ostatních vášních, jež vznikají z nadbytečných rozkoší, říci, že odpovídá organické potřebě naší přirozenosti, která pozvolna stala se neslychanou a tyranskou. Všech moderních rozkoší našich bylo za všech dob ve více či méně dokonalých formách užíváno: avšak tohoto požitku staré kultury neznaly a on objevil se v Evropě teprve za dob Kateřiny z Medici.

Proveden byl následující pokus: se zavázanýma očima a zacpanými nosními dírkami nemůže kuřák rozeznat hořící cigaretu od zhaslé... Vše je abnormální na počínání kuřákovu: sliznice jeho úst vykonávají práci, která je neužitečná, absolutně neužitečná. A chtěje vdechovati vůni, vdechuje ji ústy – což je téměř stejně podivno, jako kdyby si zastrčil do nosu stéblo slámy, aby tak pil víno.

Příznějme však přesto, že čich má při tomto bizarním aktu požitek. Jsou aromatická kadidla, která všem lahodí. Kouření tabáku je však nesmírně protivným. Důkaz: nikdo nechce vdechovati kouř druhého. Snášíme jen zápach a chuť vlastního kouře.

A co si mají počítí naše nešťastné soudružky, jež jsou přinuceny tento jed vdechovati, aniž by mohly použití protijedu. Kdyby ženy neměly, což je dokázáno, slaběji vyvinutý čich, již dávno by revoltovaly. Přesto, že jsou zpola nevnímavy vůči

zápachům, měl by se na ně bráti ohled. I když ubezpečuji, že mají vůni doutníků rády.

„Přiznávám,“ řekne kuřák, „že tabákový zápach je druhému nesnesitelný. Avšak nepopřete, že dobrý havanský doutník má pro kuřáka chuť a vůni delikátní jemnosti.“

Ovšem, kouřící příteli, dobrý havanský doutník má ve svém kouři vůni.

Avšak kouříte vždy dobrá havana? A i když vy je kouříte, kolik kuřáků má k tomu prostředky? Kouř vašeho doutníku je vždy nepřijemný. I když ne hned, tedy v polovině doutníku. Zanechává hořkou, špatnou pachůf. Nechutná více po tabáku, tak jako není již sklenička dělníkova výživným alkoholem.

Proč se tedy kouří? Pro gesto, z dlouhé chvíle. Pro otupení, jež po otravě následuje. Stejně tak jako dělník vypije sklenici, do níž mu nalili s ohavným vědomím jedu. Je v tom řada rozrušení, vstoupiti do hostince, vyprávěti veselé věci, ťukatí sklenicemi, pítí... A následuje potom okamžité otupení, po němž většina lidí touží. Všichni lidé milují vášnivě spánek, jenž ruší život; a když se probudí, hledají v různých opojeních podobně lahodný stav. Jedni pijí, jiní kouří, aby svůj mozek obtížili, své myšlenky uspali a soustředili v sliznicích hrtanu a nosu celou citlivost hlavy. Tabák není stejně jako alkohol ve své podstatě ničím jiným než západozemským opiem.

Z Lidových novin, 1910

Stávka v kostele

V doloplazském kostele stávkovala služebná pana faráře. Zda oprávněně, posudte sami: „Farářova posluhovačka byla již vdovou a pracovala zde jako tzv. měchošlapačka a čistička kostela. Koho by také překvapila stávka při tak skvělých výhodách 54 haléřů denního platu. Práce, která za plat ten se požaduje, je nepatrná. – ráno o 6. šlapání měchu do 7 hodin, když se ovečky z kostela vytrousí, počne zametat v kostele, oprášovat svaté, oltáře a různé rekvizity, větrat kumbálky, natahovat a regulovat řádně hodiny na věži, když zvoník náhodou nemůže vylézt na věž nebo zaspí, zvonit klekání, rovnat štěrk kolem kostela atd. Před nedělí a svátkem přibude nepatrné dření veškerých podlah a schodů na věž, čištění

oken a stěn zvenčí, přinášení květináčů k ozdobě oltářů a svatých a rozumí se, že jest to pak i její povinností tato zase po skončené slavnosti zase odnést. Tato práce, vypočtená s matematickou přesností ze strany pana faráře, zabere celý den a vdova má tu výhodu, že je s prací tou za dne hotova, takže nemusí ji vykonávat ještě večer při světle, čímž by na své mzdě byla poněkud zkrácena. Západem slunce však ještě její práce není skončena; nyní přijde zaměstnání zábavné, které se již odbyvá při světle věčném. Pan farář chodí se totiž večer do kostela modlit a čistička musí jemu při tom zpívat svaté písně, což trvá jen do 10 hodin, výjimkou déle.“

Z Olomouckého Pozoru, 1910

Dlužníková čest

Manželé Sukulovi byli teprve šest měsíců po svatbě, když se byl jejich idylický život skončil. Pan Sukula pracoval jako bankovní úředník, později se stal obchodním agentem a obchodoval hlavně s klenoty. Pak poznal dceru jednoho lékárníka a majitele domu na VII. okresu v Brně. A tu si také vzal. Krátce po svatbě však uzavřel několik obchodů, při kterých svého šéfa poškodil o 10 000 korun. Nebyl to od Sukula žádný úmysl, musel se při uzavírání obchodu dopustit nějaké zásadní chyby.

Až dosud měli s ženou krásný a spokojený život, byli dobře zajištěni, ale teď museli nahradit způsobenou škodu. Pan Sukula nemohl takovou

částku sehnat, z čehož si můžeme představit, jak na tom mladý pár po svatbě byl. On pracoval jako obchodník, ona dcera lékárníka s domem, dostala tedy jistě nějaké věno, ale přesto pro ně bylo 10 000 korun nedosažitelných. Nakonec prodali nábytek a jeho žena nastoupila místo komptoristky v jedné továrně. Ale pořád to nestačilo. Sukulův šéf nakonec začal vyhrožovat soudem a to byla poslední kapka. Sukulovi se dostali do natolik zoufalé situace, že se odhodlali věc řešit sebevraždou. Ve Štokravě v hotelu. Zanechali svým příbuzným několik dopisů, ve kterých jako důvod opravdu označili těch 10 000 korun.

Z Moravské orlice, 1910

Když má policajt žízeň

(Před odvolacím senátem v Brně)

Velbloudovi uprostřed písčité, nekonečné Sahary daleko od hostinných oáz a zurčivých pramenů nevede se tak zle jako brněnskému policajtovi Geierovi, jenž nese pod krkem vedle svého obyčejného čísla římskou jedničku. Geier I. Má totiž věčnou, ukrutnou, nehynoucí žízeň a ke zvýšení pekelných muk musí chodit po ulici, nahlížeti zvědavě do hospod a hospůdek, kde je příjemno, ach tak příjemno posedět u perlivého džbánu piva, u skleny chutného vína a talíře voného guláše.

A na Křenové je tolik svatyní lidumilého krále Gambrina. Geier tam měl kteréhosi dne obtížnou službu a ještě obtížnější žízeň. Jeho oprílbená hlava točila se za každým výčepem jako slunečnice za sluncem. Konečně nemohl odolat horoucí touze, vešel do hostince Jindřicha Svobody a otázal se milým hlasem:

„Nezaplatil pro mne někdo čtvrtčku?“

Dívka jako květ hřebíčku, jež stála u stolu šenkovního, usmála se pouze líbezně, vzala slibně baňatou láhev a nalila žíznivému strážci bezpečí a statků bližních sklenku starého bojanovského. Policajt vyprázdnil čtvrtku, pohleděl vděčně na strop a zasalutovav odešel.

To bylo v osm hodin ráno.

V deset hodin dopoledne každý pořádný člověk podruhé snídá. Geier, jenž je pořádný člověk, objevil se rázem desáté v hostinci, zasalutoval a pravil vybranou češtinou:

„Nenechal mi tu někdo čtvrtčku?“

Dívka jako květ hřebíčku... atd. viz nahoře,

neboť se děj výše popsany věrně opakoval. Pak se opakoval v poledne, v době svačiny a večer.

Geierova služba chýlila se ke konci a jemu bylo těžko loučiti se s Křenovou, kde byl tak pěkně častován dívkou v šenku Svobodově.

„Ještě dnes naposled,“ pomyslně si a vstoupil opět do hostince. Usmál se nejpřívětivěji, jak uměl, a poněvadž tu nebylo dívky jako květ hřebíčku, obrátil se přímo k hostinskému Svobodovi a sděloval mu, že zapomněl na ulici psa.

„Ale kdepak, pes je dávno doma,“ odvětil suše hostinský.

„A nenechal pro mě někdo čtvrtčku?“ řekl libě se usmívaje Geier I., brněnský městský policajt.

„A nestydíte se žebrat jako lump?“ řekl náhle nevrle hostinský. Nálevna byla ještě plná lidí a strážník zrudl jako pivoňka. Už nesalutoval, když odcházel.

Za krátký čas byl hostinský Jindřich Svoboda žalován pro přestupek urážky úřední osoby. S lehkým srdcem šel a u okresního soudu vyličil příhodu s policajtem. Geier I. Nebyl dlouho v rozpacích, odpřisáhl, že nikdy nikde nepil zadarmo čtvrtčku, že ji nežádal ani po Svobodovi a že mu tento nadal lumpů.

Okresní soudce vyslechnuv celou řadu svědků, zejména hostinských, došel k přesvědčení, že si Gaier I. zadarmo rád přihne a že Svoboda dovolil si vůči němu pouze ostrou, avšak oprávněnou kritiku, a na základě toho přesvědčení obžalovaného osvobodil.

Veřejný žalobce se z rozsudku odvolal, leč odvolací senát rozsudek potvrdil a udal mezi důvody, že hostinský nevěděl, zda má před sebou hosta či úřední osobu. Tím však nemilá příhoda žízivého Geiera nebyla skončena, poněvadž s ním bylo za-

vedeno vyšetřování pro zločin podvodu spáchaný křivou přísahou.

Tolik povyku pro jednoho „lumpa“.

Z Lidových novin, 1910

Mateřství ve dvou

Čas od času nám dnešní média přinesou zprávu o siamských dvojčatech. Před sto lety žily v Praze sestry Blažkovy, Růžena a Josefina, které byly srostlé právě v pánevní partii, měly tedy společné pohlavní a vylučovací orgány a operace nepřipadala v úvahu. Dochovaly se nám fotografie, na kterých je vidět, že sestry se celkem bez větších potíží pohybovaly. Podle tisku to byly inteligentní, nadané a vzdělané dámy, to o nich prozrazují i dobové fotografie. O to více jistě prožívaly své trápení, i když se z něj snažily těžit, a na veřejnosti bavit obecenstvo, pro ně to jistě zábava nebyla.

Nejenže jako siamská dvojčata byly sestry naprostou senzací, ale ještě navíc porodily v dubnu přesně před sto lety zdravého syna. Zprávy o této události se ihned šířily

do zahraničí. Dlouho se nevědělo, kdo je otcem dítěte, obě ho prý měly rády, ale on opětoval lásku jen k jedné z nich, Růženě. Že by Josefina nebyla věděla o nastávajícím mateřství Růženy, není myslitelné. A tak mohla otce dosvědčit, když byla u toho. Ale mlčela. Dítě porodila sice jen jedna, ale oběma sestrám se prý naplnily mléčné žlázy. Hned se k nim sjížděli gynekologové a psali o nich články do odborných časopisů.

Sestry se dožily 44 let. Celý život jim však popularita nevydržela. Byly chvíle, kdy se jim tak dobře nevedlo. V červnu téhož roku se předváděly i se svým synem na okružní cestě po Německu, ale obecenstvo už jejich čísla tolik nevyhledávalo.

Z Olomouckého Pozoru a Lidových novin, 1910

Vybrala a zpracovala Nela Chládková

Malá hra s čísly u velkých jmen

Co spojuje tato slavná jména, vedle nichž se řadí čísla od 20 do 101? Je to věk, kterého se dotyční dožili. Jsou mezi nimi herci, zpěváci, spisovatelé, hudební skladatelé, hlavy pomazané, básníci, vědci, státníci a další.

Každý z nich naplnil svůj život. Někdy krátký, jindy delší a poslední Josef Štefan Kubín se dokonce dožil 101 let. Jejich osudy jsou různé, žili v dobách, které se od sebe výrazně lišily. Převažují samozřejmě lidé posledních dvou století, protože dříve se přesně nevedly záznamy o narozeních a úmrtích, zvláště pokud jde o středověk a starověk.

Celkově se dá říci, že autor tohoto článku si rád hraje s čísly a jiné cíle si nekladl. Tento seznam je veden proto, aby se na každé číslo od 20 do 101 našlo jedno slavné jméno člověka, který se toho věku dožil. Byla to mnohdy detektivka, najít vhodného

kandidáta. Autorovi trvalo deset let, než všechna tato jména pomocí encyklopedií sesbíral.

Pokud po přečtení článku dojdete k názoru, že jsem se těch deset let mohl zabývat jinou činností, nebudu vám to mít za zlé. Snad se ale najdou lidé, kteří se zamyslí nad vlastním životem. Ne snad proto, aby se také dostali do encyklopedií, spíše aby žili životem, který má smysl.

Nezbývá než popřát čtenářům tohoto článku, aby se jim podařilo svým věkem překonat některá slavná jména, samozřejmě za předpokladu, že život naplní prací. Pokud jde o samotného autora, chtěl by se v roce 2010 dožít 48 let, podobně jako Karel Čapek, jehož dílo je dodnes pro autora článku inspirací.

Jan Machát, ročník 1962

Palach, Jan	20	Schubert, Franz	31
Holý, Tomáš	21	Lee, Bruce	32
Orten, Jiří	22	Richard II	33
Opletal, Jan	23	Gagarin, Jurij Aleksejevič.	34
Hrabě, Václav	24	Mozart, Wolfgang Amadeus	35
Mácha, Karel Hynek	25	Philipe, Gerard	36
Petőfi, Sándor	26	Gogh, Vincent van.	37
Hendrix, Jimi	27	García Lorca, Federico	38
Kubiš, Jan	28	Hašek, Jaroslav	39
Caligula	29	Lennon, John Winston	40
Grossman, Jiří	30	Grzán, Jiří	41

Pavel, Ota	42	Remarque, Erich Maria	72
Sarkander, Jan, sv..	43	Casanova, Giacomo	73
Čechov, Anton Pavlovič.	44	Mark Twain	74
Mercury, Freddie	45	Durych, Jaroslav	75
Orwell, George	46	Einstein, Albert	76
Kerouac, Jack	47	Palacký, František	77
Čapek, Karel.	48	Komenský, Jan Amos	78
Kryl, Karel	49	Mitchum, Robert	79
Jiří z Poděbrad.	50	Gaulle, Charles de.	80
Mánes, Josef	51	Boulle, Pierre	81
Novák, Petr	52	Hrabal, Bohumil.	82
Dyk, Viktor	53	Freud, Sigmund	83
Čepěk, Petr	54	Edison, Thomas Alva	84
Nietzsche, Friedrich	55	Jung, Carl Gustav	85
Beethoven, Ludwig van	56	Filipovský, František	86
Menšík, Vladimír	57	Masaryk, Tomáš Garrigue	87
Brecht, Bertolt	58	Chaplin, Charles.	88
Rudolf II. Habsburský	59	Kohout, Jára	89
Hrubín, František	60	Bezruč, Petr	90
Hemingway, Ernest	61	Churchill, Winston	91
Zola, Émile	62	Plánička, František	92
Hlinomaz, Josef	63	Kožík, František	93
Beneš, Edvard	64	Shaw, George Bernard	94
Bach, Johann Sebastian.	65	Wilder, Billy	95
Frič, Martin	66	Wiesenthal, Simon	96
Adamíra, Jiří.	67	Russell, B. A. W.	97
Funès, Louis de	68	Kovářík, František.	98
Dürrenmatt, Friedrich	69	Švejcar, Josef	99
Chandler, Raymond.	70	Tizian.	100
Armstrong, Louis	71	Kubín, Josef Štefan	101

RECENZE

Konečně poctivý román

Helena Veličková

Právo a spravedlnost jsou jedním z nejdůležitějších témat, která člověka zajímají, ať už se ho dotýká v okruhu rodiny, na pracovišti, poznává pravidla dopravy, zákony při ochraně majetku nebo kvůli ochraně osobní svobody. Nespolehlivost justice v Česku je součástí nízké úrovně právního vědomí, tedy bídné schopnosti rozlišovat dobré a zlé. Přitom právě rozlišování dobra a zla je znakem, který vyděluje člověka z živočišné říše. Oduševnělou bytostí se přece stává díky svědomí, morálnímu vědomí a citění.

K potížím demokratického českého státu už chronicky náleží obtížné vymáhání věcí, na které má člověk ze zákona právo. Protivníci, mající v rukou právní moc, mu je totiž mnohdy zdlouhavě odpírají. Důvodem bývá často pouhý nezáměr o profesionální kvalitu v práci, pohodlnost, lhostejnost k lidským osudům, v horším případě nepřejícnost a závist. Postižený pak nedůvěřuje právnímu řádu své vlasti, pocituje despekt ke státu jako systému a nakonec i chuť řešit své problémy rychleji po svém – třeba i nemorálně nebo násilím.

Spisovatel Petr Ritter je zkušený právník, společník renomované advokátní kanceláře v Olomouci. V novém románě *Wirth versus stát* zúročil bohatství zážitků a zkušeností z právníkové praxe, ale navíc se zamýšlí nad kardinálními tématy lidské společnosti: Kde je hranice mezi etikou (ve smyslu respektu k zákonům) a právem

člověka vystoupit proti státu, proti zákonům, aniž by jeho jednání bylo neetické? Příkladem z historie jsou norimberské zákony, které přiměly většinu Němců i Židů realizovat holocaust. Je morální respektovat zákon, který upírá lidem právo žít?

V podstatě analogické, právně absurdní situace vznikaly v Československu po válce. Patřilo k nim také vyhnání Němců, trestání navrácených emigrantů, znárodnování, léta sovětské okupace

a konečně období restitucí 90. let. Podnětů k zamýšlení a překvapivých, leč logických souvislostí předkládá nový Ritterův román víc než dost.

Příběh Petra Wirtha, majitele advokátní kanceláře, je do jisté míry autobiografický. Většina děje se odehrává v Olomouci. Pod jednoduchými krycími názvy snadno dešifrujeme, co se v krajském městě dělo a dosud děje ve společenských vrstvách, kterým patří většina nemovitostí ve městě, které podnikají a zacházejí s mocí. Jde tedy o osoby, přicházející do přímého styku se zákonem. Vlastně jde o takzvané profesní román, jaký do literatury koncem 50. let 20. století zavedl Arthur Hailey.

Autorova dokonalá znalost práva a společenského prostředí, dobrá fabulace, nemalý psychologický smysl a filozoficky vyzrálý nadhled nad lidskou povahou přitáhne čtenáře natolik, že knihu přečte téměř jedním dechem. Témata, kterých se dílo dotýká, jsou vhodná spíše pro literaturu faktu, Ritterova beletristická zručnost však dala vzniknout i meditativním pasážím, kde Petr Wirth vede vnitřní dialog se svým svědomím, se zemřelým otcem, vzpomíná na židovské předky a příbuzné, vůči jejichž dědictví cítí morální odpovědnost. V restitučním sporu, který Wirth vede se soudkyní Nebeskou, nejde jen o získání další nemovitosti, nýbrž o mravní dluh vůči předkům, které stát za války připravil o vše včetně lidské důstojnosti a života.

Kniha *Wirth versus stát* poskytla autorovi rovněž prostor k vyjádření názorů na podstatné defekty v právním a soudním systému u nás, na hranice, kde slovo patří policii, a kde naopak policejní předpisy nesmyslně omezují základní lidská práva. Zajímavý je i názor, jak média přispívají ke zvýšení zločinnosti tím, že poskytují nejvíce prostoru a věhlasu negativním zprávám. Dokonce sami novináři se pak stávají obětmi boje s extrémisty, kteří by v případě veřejného nezájmu neměli motivaci být tak aktivní a vynalézaví. Osobní příběh advokáta Petra Wirtha je tedy podnětem pro spoustu dalších postav, aby přemýšlely nad svými životními hodnotami a domýšlely důsledky slov a činů.

Je-li známkou dobrého románu sepětí osudů postav se společenským a dobovým kontextem, splňuje Ritterovo nejnovější dílo tento požadavek beze zbytku. Dobrá literární úroveň a čtenářská vřídlost tuto kvalitu ještě posilují. V dnešní době, kdy v soutěži Magnesia Litera se nominují knihy s nicotným obsahem a umělecky na takzvané experimentální úrovni, vznikl v Olomouci poctivý román, pojednávající o skutečně závažných tématech, předkládající podnětné a fundované názory, způsoby řešení a lidské vzory, které mohou být následovány.

Wirth versus stát / Petr Ritter. – 1. vyd. Zvole u Prahy : Šťastná Eva – nakladatelství Andrej Šťastný, 2010. – 223 s. ISBN 978-80-86739-40-3

RECENZE

Vyléčené kolektivní trauma Němců?

Helena Veličková

Téma viny, trestu a očistné katarze bylo v evropské literatuře zpracováno nespočetněkrát. Většinou se jednalo o individuální případy (Fjodor Michajlovič Dostojevskij: Zločin a trest), ale vyskytlo se i téma kolektivní viny (Gabriel García Márquez: Kronika ohlášené smrti). Až koncem dvacátého století však se dočítáme v překladech buddhistických textů, proč je řečené téma tak bolestné a věčné: „Ani ve vzduchu, ani v hloubkách světových moří, ani v odlehklých jeskyních hor: nikde není ve světě místa, kam by bylo možno uniknout vlastním zlým skutkům.“ Dokonce se od mudrců Východu dozvídáme, že lidská karma je propojena s formováním, zrodem a zánikem sluneční soustavy, že čas je princip velmi relativní a vlastně neexistuje v oné „přehluboké temnotě“ vesmíru. Je možné, že právě pro tyto dalekosáhlé souvislosti, kterých si nejsme vědomi, ale jakési dno lidské duše, dno onoho kolektivního nevědomí, o němž píšou hlubinní psychologové, je založeno právě na tomto principu. V každém případě jsou viny, které lidem už nikdy nedají klidně spát. K takovým patří trauma koncentračních táborů a holocaustu.

Německo už dlouho staletí patří ke kulturně nejvyspělejší zemím Evropy a možná i světa. Rovněž morální otázky, téma lidskosti, dobra a zla byly mnohokrát předmětem hlubokých úvah německých filozofů, dokonce německých hudebních skladatelů a samozřejmě básníků a spisovatelů,

kteří mají v Německu stejně jako v jiných zemích přinejmenším zčásti poslání „svědomí národa.“ Vysoké morální principy, smysl pro racionální spravedlnost a právo, poctivost a téměř rytířská čest se mnohdy u Němců považovala za samozřejmou národní vlastnost. Tím více Evropa žasla, jak rychle se ve 20. století v německé politice prosadil Adolf Hitler a jeho spolupracovníci. Málčko bylo schopen za války pochopit, že právě Němci se stali nejkrutějším, nejsadističtější národem, jaký planeta pamatuje. Rafinované, chladné a masově organizované vyvražďování lidí v koncentračních táborech nesouviselo jaksi s ničím, co Německo pamatovalo ve své historii. Zdálo se, že „čas se vymknul z dráhy“ přinejmenším nad územím Německa a většina obyvatel osmdesátimilionového státu si nasadila brýle po nějakém obřím astigmatikovi. Všechno viděli pokřiveně a bylo zbytečné jim vysvětlovat, že rasová a národnostní méněcennost je pouhý optický nebo myšlenkový klam.

Oč důslednější bylo mučení a vraždění v táborech, o to hlubší bylo po válce trauma německého národa, když brýle odložil a pohlédl do zrcadla – s nemalým přispěním ostatních národů, které po dobu války vnímaly Němce jako ztělesnění pozemského zla. Prohra ve válce pocit hanby a viny ještě prohloubila. Mnozí si kladli otázku – dá se po něčem takovém vůbec ještě žít? Je vůbec možné získat znovu statut lidskosti, mravnosti, úctyhodnosti? Celé generace nesly Kainovo stig-

ma, viditelné stejně zřetelně jako červený puntík uprostřed čela buddhisty. Jen význam toho znaménka byl přesně opačný.

Ríká se, že chybovat dovede každý, umět chybu přiznat však žádá statečnost a umět ji napravovat žádá velkou mravní sílu. V podstatě má chybující dvě možnosti – postavit se k vině zády, jako by neexistovala, sugerovat si růžový obrázek o sobě a hrát toto divadlo před druhými až do smrti. Nebo se k ní postavit čelem, konstruktivně, a na spáleništi vlastní lidské sebeúcty budovat pomalu, ale vytrvale novou stavbu i obraz sebe sama. Pravdivý, o to však složitější a na jednotlivce i kolektiv náročnější. Nebyli by to Němci, kdyby se aspoň nepokusili o to druhé.

Román *Předčítač* Bernharda Schlinka (Praha, Prostor 2009) je románem generačním. Svojí uměleckou a myšlenkovou úrovní patří bezesporu mezi nejlepší díla světové literatury. Je výslednicí a v určitém smyslu logickým dovršením kolektivního traumatu holocaustu a koncentračních táborů, které mučilo svědomí generací Němců od konce druhé světové války až do nedávné doby. Autor pohlíží na toto obrovské provinění proti lidskosti způsobem imponujícím a úctyhodným: Ačkoliv se stalo, co se nedá odvolat, je

možné svými dalšími skutky změnit především sebe, pomoci ke změně jeden druhému, usilovat o nový vzestup mravní a lidské úrovně všeobecně a leckde se snažit aspoň o finanční a materiální nápravu toho, co bylo v lidských duších a osudech nenávratně zničeno. Čas nezabavuje člověka odpovědnosti, mladí Němci mohou odčinit mnoho z toho, co jejich předkové napáchali. Distancovat se od válečné generace s tím, že „to byla jejich vina a ne naše“, k ničemu pozitivnímu nevede, naopak prohlubuje trauma kolektivní viny. To, že se mladí sami na zločinech nepodíleli, osobně je nepamatují, jim dává možnost odstupu, objekti-

Koně (foto K. Z.)

vity a nadhledu, ale nezabývá je morální povinností změnit, co se ve společnosti změnit dá, aby se to příště neopakovalo. A samozřejmě každý musí začít u sebe a je odpovědný i za druhého – může-li mu nějak pomoci ke konstruktivnímu vývoji, pochopení viny a katarzi, je jeho morální povinností to učinit. Individualismus Evropanů se mísí s kolektivním smyslem, charakteristickým pro moudrost Východu. Kolektivnost je ve fyzickém a národním smyslu povahový rys pro Němce typický, zde však jde o širší duchovní rozměr. V románě se téměř nemluví o konkrétních válečných událostech a zážitky Hanny, dozorkyně v koncentračním táboře, jsou popsány jen krátce a skoro okrajově. Větší prostor než soudu nad provinilou dozorkyní je věnován Hannině erotickému vztahu s mladíkem o dvacet let mladším (vypravěčem), jeho lásce, později lidské solidaritě a pocitu odpovědnosti za ni po odsouzení, jeho snaze vzděláním ve formě předčítání pasáží z klasických děl německé literatury změnit její přístup ke světu. Hanna Schmitzová je silná osobnost stejně jako vypravěč Michael Berg. Proto svá léta ve vězení, kde si odpykává trest za zaviněnou smrt stovek žen během pochodu smrti, Hanna nakonec nepromarní v sebelítosti a sebeospravedlňování, nýbrž je chce využít k něčemu konstruktivnímu. Přitom její trest byl postaven na špatně pochopených indiciích a zkreslených údajích, které její zločiny mění na situace člověka postaveného před absurdní situace, v nichž se vlastně nelze správně lidsky rozhodnout. Jen Michael, který k ní má i po letech odloučení silný vztah, dokázal pochopit tajemství jejích podivných způsobů při hledání práce, které ji nasměrovaly do Osvětimi. Její

tajemství má symbolickou hloubku. Ukazuje, že za jistých okolností může každý z nás dopadnout stejně jako Hanna Schmitzová. A že člověk i národ, který dosáhne vysoké kulturní úrovně, není nikterak zabezpečen do budoucna, že tuto úroveň neztratí. Vždyť dosáhnout cíle je ve věčném pohybu světa stejně krátkodobé, jako Odysseův pobyt na Ithace: dvacet let se z trojské války vracel, ale ne proto, aby pak na Ithace zůstal navěky, nýbrž aby se z ní vypravil dál. Každý vrchol je pouze novým počátkem jiného stoupání, jež možná začíná pádem.

V kontextu začínajícího dvacátého prvního století se román *Předčítač* jeví jako mistrovské dílo, které staví padesátileté trauma německého národa na konstruktivní základ. Ukazuje, jak láska a pevná lidská pouta jsou tím, co člověku otvírá cestu k vlastní proměně a růstu. Přesvědčí čtenáře, že kulturní dědictví je obrovským vkladem i v nejtěžších traumatech: to, čeho v oblasti lidského, mravního a filozofického vědomí dosáhli předkové, je člověku stále k dispozici, jen je třeba jejich odkaz v knihách dobře číst. Neumět číst s hlubokým pochopením se podle názoru Bernharda Schlinka rovná negramotnosti člověka. A s negramotností je spojeno nebezpečí, že člověk své chyby a viny bude opakovat. Jaksi přirozenou součástí závěru knihy je konstatování, že „analfabetismus není zrovna židovský problém.“

Román oběhl celý svět, byl přeložen do 37 jazyků a s velkým úspěchem zfilmován.

Předčítač / Bernhard Schlink ; přeložil Tomáš Kafka. – V českém jazyce vyd. 5.. – Praha : Prostor, 2009. – 189 s. ISBN: 978-80-7260-210-0.

RECENZE

Hanáčtina pro labužníky

Helena Velická

Profesora Zdeňka Příkryla mnozí Olomoučané znají osobně nebo aspoň jeho jméno umějí spojit s představou sochaře, výtvarníka, publicisty a příležitostného básníka. Ale Zdeněk Příkryl je i výborný vypravěč, navíc vynikající znalec hanáckého nářečí. Vyrostl v Chomoutově, v typické hanácké dědině v rodině domkáře, a jeho pravou mateřštinou je tedy „hanáčtina“.

Hanácké nářečí mnohým lidem připadá až příliš rozšafné a zemité, hlavně vlivem uvolněných podob některých samohlásek. Široké hanácké é, ó, ê, ô a slova jako su, šufánek, gatě, vozék, staříček znějí mnohým posluchačům příliš domácky, lenivě a prostoduše, aby se dalo mluvit o ušlechtilé kráse jazyka. A přece je to možné – vyprávění Zdeňka Příkryla nás o tom snadno přesvědčí.

Sestřihem vysílání olomouckého rozhlasu v letech 2007–2008 vzniklo CD, které vydalo v roce 2010 město Olomouc ve spolupráci s Olomouckým krajem a Českým rozhlasem. Je na něm 58 minut vzpomínek, jak na Hané vypadaly Velikonoce, když ještě zvony létaly do Říma, jakou slávou byly žně, jak hanácké předky poznamenala válka, jak skromně žili, a přece kolik radosti v životě poznali. Uměli se radovat z lecčeho – ze sněhové nadílky o Vánocích, ze zlatého prasátka,

z četby knížek, ale i z rodinného tepla, sdíleného s domácími zvířaty. Kráva nebo pes byli téměř členy rodiny, měli své povahové zvláštnosti, po svém způsobu přispívali k zážitkům rodiny a dokonce k výchově dětí. Takovým vnímavým dítětem byl

i chlapec Zdeněk Příkryl, když si kupříkladu všiml, jak ta boží hovádka jsou k sobě láskyplná a přítulná – kráva Líza se psem Alíkem, králíci samicí a dalšími zvířaty se ohřívala svorně a téměř v objetí ve společném chlévě, když byl venku mráz.

Vyprávění profesora Příkryla nepostrádá humor a vtip, takže je zábavnější a půvabnější, než by se od lidového vyprávění očekávalo. Ale nejpodivu-

hodnější je jazyk – autentická hanáčtina dovede být košatá, výstižná i poetická, a dokonce velmi kultivovaná, je-li nástrojem v povoláních ústech vzdělaného a talentovaného umělce. Pokud CD s názvem *Hanácky spominkê* je míněno jako zvukový suvenýr určený ctitelům a návštěvníkům Olomouce, který si doma poslechnou pro připomenutí krásných zážitků z hanácké metropole, bohaté uměleckými památkami a se silným géníem loci, pak se tento záměr podařilo vydavatelům splnit téměř dokonale. Hanácká duše a horké srdce tohoto žhavého, prosluněného kousku střední Moravy se díky moudrému a laskavému vypravěči ukazují v šatu malebném a vkusném.

Hanácky spominkê [zvukový záznam]/ vypráví Zdeněk Příkryl. – Olomouc: Statutární město Olomouc, 2010.

RECENZE

Kdo je kdo v Obci spisovatelů

Bohumír Kolář

Informace slouží lidem především v rychlé orientaci. Ta je dnes ceněna víc než kdy jindy. Není proto divu, že informatika je studijním oborem i na vysokých školách a mnozí se jí přímo živí. Instituce neponechávají v tomto směru nic na pospas a o to, aby se o nich vědělo, pečují i samy. Edičním projektem, který si zejména v literární oblasti zaslouží zvýšený zájem, je před rokem vydaná aktualizovaná verze publikace *Kdo je kdo v Obci spisovatelů*. Její titul je třeba číst přesně a nezaměňovat například za *Kdo je čím v Obci spisovatelů*. To v něm není. Samozřejmě literárně orientovanou veřejnost zajímá to podstatné: kdo v Obci spisovatelů po letech ještě členem je a kdo už není, nebo kdo se jím stal. Není proto divu, že se zkoumá dvakrát – z pozice popularity v národním měřítku a s ohledem na průraznost literátů v regionu.

O solidnosti Obce spisovatelů svědčí, že do ní ještě nepronikly hvězdy politického světa, i když „psát“ umějí, ale ani movití, kteří se s tím, čeho nabyli, usídlili hodně daleko, ba ještě dále.

O solidnosti Obce spisovatelů svědčí i to, že mnozí, kteří psali nebo dodnes píšou, a tím vešli v regionech ve známost, v Obci spisovatelů

se sídlem v matičce Praze zůstali nebo se jejími členy stali. Stručná procházka po indexu vydala pro Hanou toto svědectví: členy Obce spisovatelů podle toho jsou: Milan Blahynka, Petr Hanuška, Josef Jařab, Eva Kačírková, Vladimír Körner, Miroslav Koupil, Helena Lisická (zemřela 2009), Lubomír Machala, Radek Malý, Tomáš Mazáč, Petr Mikeš, Lenka Procházková, Antonín Přidal, Petr Ritter, Jiří Stýskal, Irena Šindlářová, František Valouch, Alois Volkman, František Všeticka a Dušan Žváček.

Jsou to osobnosti rozdílné a poučený ví, že jejich zakotvení v literatuře může mít a má nejednou specifický ráz, objem i váhu.

Je však dobře, že lidé, kteří v Obci nejsou, dnes mohou psát a píšou, pokud si myslí, že psát umějí. A nikdo jim v tom nebrání. Vidím v tom velikost doby i velikost Obce.

Kdo je kdo v Obci spisovatelů. – [Praha] : Obec spisovatelů, 2008. ISBN: 978-80-904218-0-6.

Možno zakoupit přímo v prostorách Obce (Železná 18, Praha 1) nebo publikaci lze zaslat na dobírku. Cena publikace je 100 Kč (+ poštovné).

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

ŘÍJEN

Engel, Arnoldus – dramatik

* 08. 10. 1620 Utrecht (Nizozemsko)

† 26. 04. 1690 Chomutov

Místa působení: Jihlava; Olomouc; Kroměříž;
Opava

Literatura: Jakubcová, A.: Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Praha 2007.

Káňová, Stanislava – divadelní historička; překladatelka; filoložka

* 13. 10. 1950 Kyjov, okr. Hodonín

Místa působení: Věteřov, okr. Hodonín

Pozn.: překlady z francouzštiny

Literatura: Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajové i národní kultuře. Brno 1994.

Lišková-Traubová, Věra – literární historička

* 19. 10. 1910 Švábenice, okr. Vyškov

† 20. 11. 1944 Brno

Místa působení: Brno

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Opelík, Jiří – editor; lexikograf; literární historik; literární kritik

* 21. 10. 1930 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: působil v Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV (AV ČR); zájem o českou literaturu 20. století; jako kritik publikoval především v Literárních novinách, Hostu do domu a Plameni

Literatura: Český jazyk a literatura, 51, 2000–2001, č. 1–2; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999; Všeticka, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Parma, Neklan – kronikář; kulturně-osvětový pracovník; publicista; vlastivědný pracovník

* 19. 10. 1890 Opava

† 28. 08. 1966 Ostrava

Místa působení: Opava; Ostrava; Příbor, okr. Nový Jičín

Oblast působení: Slezsko

Pozn.: přispíval do Dělnického deníku a zpravodaje Opavsko; zpracoval kroniku Tělocvičné jednoty Sokol Ostrava

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 10. Ostrava 1998; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983.

Rotrekl, Zdeněk – básník; literární kritik

* 01. 10. 1920 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: roku 1948 zatčen; vězněn do roku 1962; roku 1968 rehabilitován; v letech 1968–69 redaktor časopisu Obroda; v období normalizace opět diskriminován; publikoval v samizdatu a v zahraničí; po listopadu 1989 se vrátil do českého kulturního života, stal se šéfredaktorem časopisu Akord, rozvinul činnost v Konfederaci politických vězňů, v různých humanitních aktivitách a v řádu Maltézských rytířů

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Sousedík, Miloslav Josef – básník; dramatik; prozaik

* 01. 10. 1910 Slušovice, okr. Zlín

† 21. 02. 2003 Zlín

Místa působení: Zlín

Pozn.: psal romány, cestopisné črty, pohádkové hry pro děti, básně

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé medailony. Ostrava 2007; Kunc, J.: Slovník českých spisovatelů beletristů 1945–1956. Praha 1957; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000; Zapletal, Č.: Literární místopis Fryštácka. Zlín 1991.

Svatopluk T. – grafik; redaktor; prozaik

* 25. 10. 1900 Hodslavice, okr. Nový Jičín

† 30. 12. 1972 Zlín

Místa působení: Valašské Meziříčí, okr. Vsetín; Zlín

Pozn.: v letech 1919–1924 na AVU žákem Loukoty, Obrovského, ve speciální škole žákem Švabinského a Hynaise; do roku 1932 zaměstnán v plakátovém odd. Baťových závodů ve Zlíně; vlastním jménem Svatoopluk Turek

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé medailony. Ostrava 2007; www.kfbz.cz/kalend.htm; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 4 (16). Ostrava 2003; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998; Toman, P.: Nový slovník československých výtvarných umělců. Ostrava 1993.

Svozil, Bohumil – literární historik; filolog

* 15. 10. 1900 Prostějov

† 05. 08. 1979 Vyškov

Místa působení: Prostějov; Uherský Brod, okr. Uherské Hradiště

Pozn.: středoškolský profesor češtiny a francouzštiny

Literatura: Kdy zemřeli...? 1980–1985. Praha 1992.

Šmeral, Bohumír – novinář; publicista; redaktor

* 25. 10. 1880 Třebíč

† 08. 05. 1941 Moskva

Pozn.: zakládající člen KSC; od roku 1926 pracoval v exekutivě Komunistické internacionály; redaktor Práva lidu

Literatura: Göbl, L.: Osobnosti Vysočiny. 1. Pelhřimov 2005; Československý biografický slovník. Praha 1992; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Tihelka, Vilém – spisovatel

* 29. 10. 1880 Otrokovice, okr. Zlín

† 15. 10. 1936 Praha

Místa působení: Holešov, okr. Kroměříž

Pozn.: působil v Praze; autor spisu o sv. Janu Sarkandrovi

Literatura: Kdy zemřeli...? 1967–1970 a 1935–1936. Praha 1970.

Vodička, Stanislav – prozaik; umělecký knihař

* 15. 10. 1910 Rožďalovice, okr. Nymburk

† 26. 11. 1982 Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

Místa působení: Tasov, okr. Třebíč; Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

Oblast působení: Tasovsko
 Pozn.: do roku 1934 v Rožďalovicích a Praze, pak dlouhodobě na Moravě; vztah díla k Tasovsku; autor básní v próze
 Literatura: Naším krajem, 1991, č. 3; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

LISTOPAD

Bauer, Karel – básník

* 02. 11. 1840 Martínkov, okr. Třebíč

† 13. 12. 1872 Martínkov, okr. Třebíč

Pozn.: přispíval do Hlasu

Literatura: Pernica, B.: Písemnictví na západní Moravě. Kulturně-historický nástin. Přerov [1938].

Blahutka, František – kronikář; vlastivědný pracovník

* 25. 11. 1890 Rašovice, okr. Vyškov

† 23. 03. 1969 Násedlovice, okr. Hodonín

Místa působení: Násedlovice, okr. Hodonín

Pozn.: jako kronikář zachránil řadu obecních dokumentů; přispíval do sborníků Od Hradské cesty a Vrbasův kraj

Literatura: Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajové i národní kultuře. Brno 1994.

Calábek, Milan – dramatik; dramaturg; překladatel

* 07. 11. 1940 Kladno

Místa působení: Ostrava

Pozn.: zabývá se léčitelstvím; příspěvky do časopisu Regenerace

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981.

Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995.

Dvořáček, František – prozaik; redaktor

* 17. 11. 1910 Bystrice nad Pernštejnem, okr. Žďár nad Sázavou

† 25. 04. 1975 Brno

Místa působení: Brno; Libina, okr. Šumperk

Literatura: Bystřicko, 1991, únor.

Hekelová, Žofie – básnířka; dramatička; prozaička

* 11. 11. 1920 Konice, okr. Prostějov

† 20. 07. 1993 Pavlov-Lechovice, okr. Šumperk

Místa působení: Mohelnice, okr. Šumperk; Pavlov-Lechovice, okr. Šumperk; Vlčice, okr. Šumperk

Pozn.: účinkování v divadelním souboru Závodního klubu MEZ Mohelnice; autorka rozhlasových her

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 9. Ostrava 1997; Mohelnický zpravodaj, 1997, květen, červen, červenec.

Hodáčková, Lilly – herečka; dramaturgyně; autorka dětské literatury

* 05. 11. 1910 Praha

† 08. 12. 1998 Praha

Místa působení: Brno; Jihlava

Pozn.: působila na řadě pražských scén; byla dramaturgyní Státního zájezdového divadla; ztvárnila několik menších postav ve filmu

Literatura: Fikejz, M.: Český film. Herci a herečky. 1. A–K. Praha 2006.

Horký, Otakar – folklorista; básník; redaktor

* 21. 11. 1920 Veselí nad Moravou, okr. Hodonín

† 06. 10. 1981 Brno

Místa působení: Uherské Hradiště

Pozn.: psal texty a nápěvy písní; přispíval do časopisu BLOK aj.

Literatura: Československý hudební slovník osob a institucí. 1. A–L. Praha 1963; Kdy zemřeli...? 1980–1985. Praha 1992.

Juren, Tomáš – hudebník; spisovatel

* 30. 11. 1750 Prosetín, okr. Žďár nad Sázavou
† 1827

Místa působení: Vítochov, okr. Žďár nad Sázavou

Pozn.: autor pamětí

Literatura: Bystřicko, 1991, březen.

Karafiát, Václav – spisovatel; překladatel; básník

* 01. 11. 1920 Bystřice pod Hostýnem, okr. Kroměříž

† únor 2010

Místa působení: Brno

Pozn.: autor náboženské literatury

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000; Týdeník Kroměřížska, 23.2.2010.

Kvapilová, Hana – recitátorka; prozaička; činoherní herečka; překladatelka

* 29. 11. 1860 Praha

† 08. 04. 1907 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: v letech 1888–1909 členka činohry Národního divadla v Praze; autorka povídek, črt a úvah o herectví

Literatura: Postavy brněnského jeviště. 1. Brno 1984; Československý biografický slovník.

Praha 1992; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 2. K–P. Brno 1999.

Lisická, Helena – etnografka; folkloristka; knihovnice; prozaička

* 26. 11. 1930 Olomouc

† 30. 11. 2009 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: umělecká vedoucí folklorních souborů; sběratelka lidových tradic na Hané; spolupráce s ostravským rozhlasem a televizí; sběratelka a upravovatelka pohádek a pověstí

Literatura: Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností. Praha 1998; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001; Romboid, 1973, č. 8; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995.

Níkl, Petr – malíř; prozaik; básník; ilustrátor; performer; scénograf; sochař; hudebník

* 08. 11. 1960 Zlín

Místa působení: Zlín

Pozn.: působení v Praze; spolupráce např. s divadlem Archa, s Divadelním Studiem Čisté Radosti; publikování v Literárních novinách, Lidových novinách, Výtvarném umění, Ateliéru, Tvaru, Reflexu; píše absurdní pohádky; s Františkem Petrlíkem vydává sešity nonsensové poezie sdružení Mehedada

Literatura: Divadelní noviny, 15, 2006, č. 7; Petr Níkl. Zlín 1990. – Katalog výstavy; Frolcová, M.: Slovník žáků a absolventů zlínské Školy umění a Střední uměleckopřemyslové školy

ve Zlíně a v Uherském Hradišti /1939–2003/. Uherské Hradiště 2003; Salon. Literární příloha Práva, 2004, č. 354; Zdeňková, M.: Současná česká scénografie. Praha 2003.

Ptáček, Bohuslav – dramatik; publicista; básník

* 09. 11. 1910 Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

† 07. 05. 1945 Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

Místa působení: Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

Pozn.: pracoval u hraběte Podstatského-Lichtensteina; publikoval v časopise O knihách, lidech a časopisech

Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992.

Roháček, František – prozaik; redaktor; vydavatel

* 20. 11. 1860 Vedrovice, okr. Znojmo

† 22. 08. 1904 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: vydával beletristický list Niva (1891–97); šéfredaktor Zemědělské politiky

Literatura: Heller, H.: Mährens Männer der Gegenwart. 5. Brno 1892; Masarykův slovník naučný. 6. Praha 1932; Ottův slovník naučný. 21. Praha 1924.

Sláma, František – prozaik; překladatel; redaktor; vydavatel

* 03. 11. 1850 Chotěboř, okr. Havlíčkův Brod

† 25. 04. 1917 Brno

Místa působení: Olomouc; Brno; Opava; Třebíč; Uherské Hradiště; Český Těšín, okr. Karviná

Pozn.: studoval život lidu v rakouském a pruském Slezsku; byl dopisovatelem Národních listů

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 11. Ostrava 1998; Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976; Martínek, V.: František Sláma, slezský buditel, slezský lidový spisovatel, písnič pro lid a lidem oblíbený. Opava 1920; Všeticka, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Štukavec, Libor – filolog; knihovník; překladatel

* 02. 11. 1930 Bystřice pod Hostýnem, okr. Kroměříž

† 30. 05. 2000 Brno

Místa působení: Brno; Olomouc

Pozn.: překlady švédské dětské literatury a švédské barokní poezie, překládal též Strindberga, Kierkegaarda, Lagerkvista, Eliota; pracoval ve Státní vědecké knihovně v Olomouci; více než 25 let vedl knihovnu Filozofické fakulty MU v Brně

Literatura: Duha, 14, 2000, č. 4; Československý biografický slovník. Praha 1992; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vacano, Emil Mario – cirkusový umělec; prozaik; překladatel

* listopad 1840 Šumperk

† červen 1892 Karlsruhe (Německo)

Pozn.: psal německy; překládal do němčiny z francouzštiny, angličtiny, italštiny, polštiny a češtiny

Literatura: Filip, Z.: Kdo byl kdo. 200 osobností z historie Šumperka. Štítý 2008; Biografický

slovník Slezska a severní Moravy. 3. Opava – Ostrava 1995; Heller, H.: Mährens Männer der Gegenwart. 5. Brno 1892; Ottův slovník naučný. 26. Praha 1907.

Žáček, Antonín – překladatel; redaktor

* 15. 11. 1880 Čertoryje, okr. Olomouc

† 28. 09. 1939 Brno

Místa působení: Brno

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

PROSINEC

Dvořák, Ladislav – básník; prozaik

* 01. 12. 1920 Krásněves, okr. Žďár nad Sázavou

† 22. 06. 1983 Rokycany

Pozn.: rozsáhlá publikační činnost; tvorba pro děti

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Fibich, Zdeněk – dirigent; dramaturg; sborníř; skladatel

* 21. 12. 1850 Všebořice, okr. Benešov

† 15. 10. 1900 Praha

Místa působení: Adamov, okr. Blansko

Pozn.: sborníř Prozatímního divadla v Praze;

dramaturg Národního divadla v Praze

Literatura: Ludvová, J.: Hudební divadlo v českých zemích. Praha 2006; Hejl, E. – Procházka, Z.: Koho dal náš okres divadlu. Blansko 1986.

Hanzelka, Jiří – publicista; spisovatel

* 24. 12. 1920 Štramberk, okr. Nový Jičín

† 15. 02. 2003 Praha

Pozn.: autor cestopisných knih; spolupráce s M. Zikmundem; v letech 1970–89 nesměl z politických důvodů publikovat; publikování v řadě časopisů

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 5 (17). Ostrava 2004; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Hoch, Jan – prozaik

* 22. 12. 1860 Hrubčice, okr. Prostějov

† 18. 03. 1925 Prostějov

Místa působení: Prostějov

Pozn.: roku 1903 vydal Hanácké obrázky v Prombergerově nakladatelství v Olomouci; přispíval do Humoristických listů; autor povídek

Literatura: Kdy-kde-co v Olomouci, 1985, prosinec; Ethen, W.: Portréty a silhuety. 1. Prostějov 1926.

Krakauer-Wolf, Grete – malířka; spisovatelka

* 10. 12. 1890 Vítkovice, okr. Ostrava

† 1971 Jeruzalém (Izrael)

Pozn.: v roce 1913 odešla z Ostravy do Vídně; patřila k oblíbeným secesním malířkám; v roce 1925 se usadila v Jeruzalémě; od roku 1953 žila a tvořila v Itálii

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 7 (19). Ostrava 2005.

Kubiček, Josef – spisovatel

* 09. 12. 1910 Senička, okr. Olomouc

† 26. 07. 1997 Šternberk, okr. Olomouc
Místa působení: Šternberk, okr. Olomouc
Pozn.: autor autobiografie

Literatura: Kubíček, J.: Nezáviděníhodná pracovní pouť učitelského praktikanta, výpomocného a nakonec definitivního učitele. Šternberk 2003.

Novotný, Miloš – básník

* 21. 12. 1910 Uherské Hradiště

† 30. 07. 1986

Místa působení: Uherské Hradiště

Literatura: Zpravodaj města Uherské Hradiště, 2001, únor.

Palata, František – básník; překladatel

* 26. 12. 1870 Velkolánské, okr. Pardubice

† 02. 04. 1946 Třebíč

Místa působení: Prostějov; Třebíč

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Petrus, Jan – literární kritik; prozaik; redaktor

* 18. 12. 1890 Vsetín

† 14. 01. 1968 Praha

Místa působení: Nový Jičín

Pozn.: měl vliv na založení gymnázia v Novém Jičíně; jako spisovatel se zaměřil na tvorbu pro mládež; redigoval časopisy pro děti Poupě, Sokolské jaro, Vzkříšení

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé medailony. Ostrava 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 7. Ostrava 1996; Chaloupka, O. – Voráček, J.: Kontury české literatury pro děti a mládež. Praha 1984; Kdy zemřeli...? 1967–1970 a 1935–1936. Praha 1970; Pedagogická ency-

klopedie. 2. Praha 1939; Slavík, B.: Písemnictví na moravském Valašsku. Olomouc 1947.

Plichta, Dalibor – dramatik; výtvarný kritik; básník; redaktor

* 20. 12. 1920 České Budějovice

Místa působení: Brno

Pozn.: od roku 1950 pracoval jako korektor a redaktor Odeonu

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982.

Rudolecký, Josef – básník; redaktor; spisovatel

* 20. 12. 1880 Tuřany, okr. Brno

† 15. 01. 1963 Znojmo

Místa působení: Znojmo

Pozn.: divadelní ochotník; založil spolky Omladina a Orel ve znojemském kraji

Literatura: Stehlíková, D.: Osobnosti Znojma. Znojmo 1996.

Schulz, Jindřich – historik

* 01. 12. 1940 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: spoluautor Historického místopisu Moravy a Slezska 1848–1960

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 2. N–Ž. Praha 1991; Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností. Praha 1998.

Spunda, Franz – prozaik; překladatel

* 31. 12. 1889 Olomouc

† 01. 07. 1963 Vídeň (Rakousko)

Pozn.: rakouský spisovatel; na přání otce F. Spun-

dy bývá uváděno jako datum narození 1.1.1890; žil ve Vídni

Literatura: Všeticka, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002; Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužicko-srbských. Praha 1987.

Stöhr, Martin Josef – básník; redaktor

* 02. 12. 1970 Zlín

Místa působení: Brno

Pozn.: publikuje v Hostu

Literatura: Báseň mého srdce. Brno 2005; www.czlit.cz; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Uher, Josef – prozaik

* 14. 12. 1880 Podolí, okr. Žďár nad Sázavou

† 05. 12. 1908 Brno

Místa působení: Brno; Tišnov, okr. Brno-venkov; Vranov, okr. Brno-venkov

Literatura: Martínek, V.: Josef Uher. Praha 1909; Slovník českých spisovatelů. Praha 1964.

Veselý, Ludvík – novinář; publicista

* 25. 12. 1920 Česká Lípa

† 09. 03. 1998 Pfaffenhofen (Německo)

Místa působení: Brno; Jihlava

Pozn.: psal filmové kritiky; spolupracoval s televizí; žil v Mnichově

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; V roce 1998 zemřel. Brno 1999.

Vlček, Josef – folklorista; konzervátor; publicista; filolog

* 08. 12. 1880 Březová nad Svitavou, okr. Svitavy

† 10. 08. 1958 Třebíč

Místa působení: Brno; Prostějov; Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou; Vyškov

Pozn.: profesor na gymnáziu ve Vyškově, Prostějově, Brně a Praze; zabýval se folklorem, sbíral keramiku a porcelán; od roku 1910 konzervátorem Františkovského (dnes Moravského) muzea Brno; přispíval do časopisů Pozor, Snaha, Moravská orlice, Od Horácka k Podyjí
Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992.

Krok informuje

Krok vychází čtvrtletně v březnu, červnu, září a prosinci. Je k dostání (20 Kč) ve Vědecké knihovně v Olomouci, v knihkupectví Fontána, Kosmas, Studentcentrum, Tycho. Předplatné

na zbytek roku 2010 činí 20 Kč. Objednávky zasílejte na sekretariát Vědecké knihovny, Bezručova 3, 779 11 Olomouc, nebo telefonicky na číslo 585 205 394, mail info@vkol.cz.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí, názory autorů nemusí vždy vyjadřovat stanovisko redakce. Za věcný obsah článku ručí autor.

92,8 FM - 101.6 FM - 106,8 FM

Co jinde neuslyšíte!

UDÁLOSTI REGIONU

Aktuální informace o dění v Olomouckém kraji
/pondělí - pátek 7:00, 13:00 a 17:00 hod./

VĚTRNÍK

Hodinka se zajímavým hostem
/pondělí - pátek od 11:00 hod./

BLUESOVÁ NOC

Výběr toho nejlepšího co jsme natočili na
bluesových festivalech
/každý pátek od 21:00 hod./

FILMOVÝ MAGAZÍN

Novinky a zajímavosti
ze světa stříbrného plátna
/každou sobotu od 10:00 hod./

POČTENÍČKO

Četba pro nedělní chvíle pohody
/každou neděli od 15:00 hod./

ČESKÝ ROZHLAS
OLMOUC

Český rozhlas Olomouc
Horní náměstí 21
771 06 Olomouc
www.rozhlas.cz/olomouc

Z obsahu:

**Kosmasovo převtělení z kronikáře
do knihkupeckého podnikatele**

- Karel Zámečníček

„Láska je všechno, co skutečně potřebujeme!“

- hematolog Edgar Faber

**Divadlo v autentických historických
kulisách Olomouce**

- Jan Sulovský

Od louče k umění světla

- Jiří Černý

Četba českých literátů

- Jiří Urbanec

**Internet pro knihovníky, internet pro uživatele,
internet pro změnu**

- Aleš Hrazdil

3